

KO E HALANGA TĀPUAKI

Ma'á e Kāinga Tonga 'i he

UNITED METHODIST CHURCH

‘Okatopa 2025

TOHI POLOKALAMA

- KAVEINGA E MAHINA**
- NGAHI KAVEINGA LOTU**
- LAU FOLOFOLA FAKA'AO**

NGAAHI KAVEINGA LOTU – ‘OKATOPA KI TISEMA 2025

‘OKATOPA: “Ke tau fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga’ia. / Embracing God’s Presence Within: A Journey of Growth and Gratitude.”

‘Ahongofua 1: Ke tau fakafeta’i ‘i he’etau a’usia ‘a e mahina fo’ou, pea tau hūfia ‘a e ngaahi fonua ‘oku hoko ai ‘a e ngaahi lingi toto ‘o e tau ke vave mai ha taimi kuo fakangata ai kae toloto monū’ia e fonua ‘i ha melino mo’oni (Tangilaualau 1: 1-6),

Sāpate 17 hili e Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau hapai kinautolu kotoa pe ‘oku nofo hopoaté (pilisone) pea mo kinautolu ‘oku nau hopoate pē ‘i he ‘enau fakakaukaú mo e tūkunga ‘o ‘oku ‘i ai ‘enau mo’uí (Saame 137).

‘Ahongofua 2: Ke tau “Fakamo’oni ki he ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó,” ‘aki ‘etau fakahoko mo fakakakato ‘ene ngaahi fekau ke fai ai hotau fakautpulekina ‘i he mo’uí lō-tolú (Selemaia 29: 4-7)

Sāpate 18 hili ‘a e Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau “Fakamo’oni ki he ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó” ‘aki ‘a hono fakahaa’i ‘etau hounga’ia ‘i he ‘etau lea mo ‘etau tō’onga mo’ui (Saame 66: 1-7).

‘Ahongofua 3: Ke tau “Fakamo’oni ki he ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó” ‘aki ‘etau tali ‘a e Folofola ‘a e ‘Otuá ke ne fai hotau faka-tupulekiná ‘i he tapa kotoa pe ‘o e mo’uí (2 Timote 3: 16-17).

Sāpate 19 hili ‘a e Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau “Fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó” pea ‘oku ne fakaili ‘a ‘etau Tuí ke fe’unga mo e halafononga ‘o e mo’uí ni (Luke 17: 5-6).

‘Ahongofua 4: Ke tau “Fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó,” pea kuó ne fai hotau fakatupulekiná ‘o liliu ‘a e faingata’á ki he faingamalie pea ‘oku fe’unga ‘ānoa pe ‘a ‘ene Kelesi ma’ a ‘etau ngaahi me’ā kotoa (Sioeli 2: 23-27).

Sāpate 20 hili ‘a e Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau “Fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó” ‘o tau fakahounga’i ‘a ‘ene ‘alo’ofā mo ‘ene fakamo’ui ‘aki ‘etau ‘ofa ki he masivá mo e li’ekina (Saame 65:1-5).

‘Ahongofua 5: Ke tau “Fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó,” pea ‘okú ne ue’i ke tau ongona ‘a e tangi (‘ioho) mo e to’e ‘a hono kakai (Hapakuki 1: 1-4).

NOVEMA: “Ko e Tuí ‘oku makatu’unga ‘i he ‘Otuá ‘okú ne Liliu, Fakaivia mo Fakafo’ou e Fakatupú / Faith is Grounded on God who Transforms, Empowers, and Renews Creation.”

Sāpate 21 hili ‘a e Penitekosi– Sāpate ‘o e kau Sangató: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakahā ko e “Tuí ‘oku makatu’unga ‘i he ‘Otuá ‘okú ne Liliu, Fakaivia mo e Fakafo’ou e Fakatupú” (Saame 119: 137-144).

‘Ahongofua 1: Ke tau lotua ‘a ‘etau tui, ke tau tu’ukalikali hono taukave’i ‘a e Huafa ‘o Sisu Kalaisi mo ‘ene ngaue fakamo’ui he lolotonga e kuonga kuo hulu fau e longoa’ a mo e fakakikihi (2 Tesolonaika 2:13-17)..

Sāpate 22 hili ‘a e Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakalaualoto he lahi ‘o e ‘Otuá ‘o tekaki ki ai ‘etau ngaahi kavenga mafasia ke ne fai ‘e ia hotau fakaaivia mo fakafo’ou. (Saame 145:1-5).

‘Ahongofua 2: Ke tau tukupā mo fakapapau’i ta’etoeveiveiua ‘oku ‘ikai pea mo ha toe taha ‘e tu’u ai ‘etau Tuí ka ko Sihova pē, ‘a e “‘Otuá ‘okú ne liliu, Fakaivia mo Fakafo’ou e Fakatupú” (Luke 21: 16-19).

Sāpate 23 hili ‘a e Penitekosi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau hāhahaka mo tome’e he fakatupu fo’ou kuo fai ‘e Sihova ‘i hotau ngaahi lotofalé, Siasí mo e kaungā pilikimí (‘Aisea 65: 17-19).

‘Ahongofua 3: Ke tau lotu mo fakafeta’ia hono tokangaekina kitautolu ‘e Sihova neongo hono li’ekina kitautolu ‘e he kakai ne tuku falala kitautolu ki ai. Ko e tui kia Sihova ‘oku toka ki ai ‘etau ‘amanaki (Selemaia 23: 1-4).

Sāpate ‘o e Tu’i ‘a Kalaisi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní, pea mo e uiké; pea tau fakafeta’i he afeitaulalo ‘a e ‘Otuá Māfima’i ka ne hifo mai ‘o hakeaki’i ‘a e kau angahala ko kitautolu neongo ‘etau tō mo humu he halafonongá. Ko e fakamahino ko Sīsū Kalaisi ‘oku Tu’i ‘i langi mo māmani (Luke 1: 68-69)

‘Ahongofua 4: Ke tau lotu mo fakafeta’ia hotau monū’ia he kuo hoko ‘o mo’oni ‘i hotau kuongá ni ‘a e ngaahi palōfisai ‘a e kau Palōfita ‘o e ngaahi kuonga mu’á (‘Aisea 2: 1-5).

Sāpate ‘Uluaki ‘o e ‘Etiveni: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakafeta’i he’etau tu’uta he ‘uluaki Sāpate ‘o e ‘Etiveni, ka ko e taimi ‘o e teuteu he ‘oku ‘ikai ke tau ‘ilo ki he taimi mo e houa ‘e hoko mai ai ‘a e Fanautama ‘a Tangatá. (Matiu 24: 36-44).

TISEMA: “Ke tau Tatali fie tatali ‘o Hākahaka he kuo Hopo Hake ‘a e La’ā Mo’oni ‘o e Faka’amanakí, pea tau kaungā ngāue mo e Laumālie Mā’oni’oni ke fakatupulekina ‘a hono Pule’angá ‘i māmani. / *Waiting in Anticipation, Experiencing the Joy of Liberation while Actively participating with the Holy Spirit to bring about God’s Kindom here on Earth.*”

‘Ahongofua 1: “Ke tau tatali fie tatali ‘o Hākahaka he kuo Hopo hake ‘a e La’ā Mo’oni ‘o e Faka’amanakí, pea tau kaungā ngāue mo e Laumālie Mā’oni’oni ke fakatupulekina hono Pule’angá ‘i māmani” (‘Aisea 11:1-5)

Sāpate Ua ‘o e ‘Etiveni: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau kau fakataha pe mo e me’a mo’ui kotoa ‘o e Fakatupú ‘i hono fai ha ngāue ‘oku ‘aongá ke ne fakatupulekinga ‘a hono Pule’angá ‘i māmani (Loma 15:7-9).

‘Ahongofua 2: Ke tau lotua kitautolu ke tau lotolahi mo tatali fie tatali neongo hono fepalekina kitautolu ‘e he ta’au faingata’a ‘o e halafonongá. Ko hono talá, “Ko hono ‘ā’ālonga pe, ‘e toki hā kotoa ‘amui” (Semisi 5: 7-10).

Sāpate 3 ‘o e ‘Etiveni: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau kau fakataha mo e me’a mo’ui kotoa pe ‘o e Fakatupú ‘i hono fakahikihiki’i hotau ‘Otuá mo ‘ene ngaahi ngāue fakaofó (‘Aisea 35: 1-5).

‘Ahongofua 3: Ke tau hūfia ke tokoni mai ‘a e Laumālie ‘o ngaahi hotau lotó ke tau to’a mo lahi kae lava ‘o tu’uma’u he nofo mo e ‘amanaki ki he hoko mai ‘a e ivi fakamo’ui ‘o e ‘Otuá ‘o tau toloto monū’ia ai (Saame 80: 17-19).

Sāpate 4 ‘o e ‘Etiveni: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ní pea mo e uiké, pea tau fakafeta’i kuo “Hopo hake ‘a e La’ā mo’oni ‘o e Faka’amanakí” ‘o fou mai he ‘ofa ‘a e ‘Otuá kia Mele mo Siosefá (Matiu 1:18-25).

‘Ahongofua 4: Ke tau mavava fiefia mo hiki hotau le’ó he ‘Ai Kakano ‘a e ‘Otuá ‘o hoko mai ki he ‘Ai’angakai ‘o e manú ko hotau Fakamo’ui. Ko e hono leá, “Fakafeta’i e ma’u koloa, Fakafeta’i he ma’u Kilisimasi, Fakfeta’i he ma’u Kalaisi” (‘Aisea 52: 7-10).

Sāpate Hili ‘a e Kilisimasi: Ke tau hūfia ‘a e ngaahi ngāue ‘o e ‘ahó ni mo e uiké, pea tau fakamahu’inga’i ‘a e hoko mai ‘a e ‘Otuá ki māmani ‘i he kuonga ‘oku kāupo’uli, kae fakafeta’i ne ‘ikai lava ‘e he faingata’a ‘o e halafonongá ke ne lōmia ‘a Kalaisi mo ‘ene ‘ofá (Sione 1: 4 & 5).

‘Ahongofua 5: Ke tau fakafeta’i he tauhi hao ‘a e ‘Otuá kuo fai ma’á e kau vaivaí pea tau kau ai hono fakaikuna ‘a e ta’u kuo tau lākaí kae’uma’ā e ‘amanaki lelei ki he ta’u fo’ou kuo tau kamata’ni, ke tau fakatupulekina ai hono Pule’angá (‘Aisea 60:1-6).

KO E LAU FOLOFOLA FAKA’AHO

‘OKATOPA: “Ke tau fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga’ia. / *Embracing God’s Presence Within: A Journey of Growth and Gratitude.*”

Pulelulu, ‘Okatopa 1: Lau Folofola – 2 Timote 1: 1-7.

Ki’i Ama: 2 Timote 1: 5, “‘Io, ‘oku ou fakafeta’i ‘i he’eku manatu ki he tui ta’eloi ‘oku ‘iate koe; ‘a e tui na’e fua nofo ‘i ho’o kui ko Loisí, pea mo ho’o fa’ē ko ‘Iunisí; pea ‘oku ou falala ‘oku ‘iate koe foki.”

Pou ‘Ao: ‘Oku faka’uhinga’i e “Tui” ‘i he Tohi Hepelū 11: 1, “Ko tui ko e ‘ilo’i pau e ngaahi me’a ‘oku fai ki ai e ‘amanakí, mo hono fakapapau’i e ngaahi me’a ‘oku ‘ikai ke hā mai” (*Liliu ‘a e Taulua*). Pea toki hokoatu leva e fa’u Tohi Hepelū ki hono hiki ‘o e hingoa ‘o e kakai na’e fakamatala’i ‘aki ‘enau mo’ui ‘a e tui ‘Otuá mo’ui. Na’e hangē ‘a e tui mo e talanoa ‘Otuá ko hanau DNA, ‘o faka’ilonga’i kinautolu pea mo honau tukufakaholó. ‘Oku ‘ikai ke tau sola ki he talanoa ‘o e fai angahala ‘a ha’a Siú ‘i he’enau fakafeangai ki he ‘Otuá. ‘I he taimi tatau, na’e ‘ikai ke tukuangē kinautolu ‘e he ‘Otuá. Na’e ‘ikai ke fakafalala ‘enau tui ‘i hanau ivi pe mafai, ka ‘i he nofo kia Sihova ki he malumalu ‘o Sātai ke ne fai honau tauhi. Ko e me’a ia na’e akonekina ki ai ‘e Paula ‘a Timote ‘i he Lēsoni ‘oku tau fakalaulauloto ai he ‘ahó ni. Na’e monū’ia he’ene tupu hake he lotofale ‘oku tauhi ‘Otuá. ‘Oku ‘ikai ke ne toe ako mei ha feitu’u pe ko ha taha kehe ka na’e mamata tonu pe ai ‘i he’ene kui ko Loisí mo ‘ene fa’ē ko ‘Iunisí. Kuo fai ‘a e hikihikikau’ā ‘i he’etau Langa Lotu ‘oku fai ‘i vahá ‘o faka’ikai’i ‘e he ni’ihi ‘a e tōtō’onga lotu na’e ohi hake ‘aki kitautolu ‘i Tongá. ‘Oku ‘i ai e ni’ihi ‘oku nau tali ko e “fakalakalaka” ‘a e fa’ahinga tōtō’onga mo e ouau

lotu faka-pālangí. Ko e hua mei he tano'á, “pe ko e ‘alu o Siasi pālangí he ‘oku mahino ki ai ha fo’i lea faka-pālangí.” ‘Oku ou manatu’i e 1980 tupu si’i na’e māfana ai e Siasi na’a ku kau ki ai ke nau fononga atu he ta’au ‘o e foaki ‘a e kau pālangí. Na’e hiki e lahi e silini te nau foaki ‘o ‘ave ia ki ‘ofisi pea te nau lī leva he Sāpate kotoa pe ‘a e konga ‘o e silini kuo nau pole’i ke lī ke a’u ki Tisemá kuo ‘osi. Na’e toe fai e Misinale ‘i he’ene a’u atu ki ‘Okatopá he mahino ko e me’a kehekehe pe ‘a e hiki he pepá (*Pledge*) mo hono fa’o he silá ‘o tuku ki he kato lī pa’anga he Sāpate kotoá. Ko e “Ouau” pe ia mo e “tōtō’onga lotu” ka ‘okú ne fakasino mai ‘a e “túi” na’e mo’ui ‘aki ‘e he kau “Loisi” mo e “‘Iunisi” ‘i hotau ngaahi Siasi ‘i Tongá. Ko e tui mo e falala ‘Otuá na’e tā faka’ingo’ingo kiate kitautolu ‘i he’etau sio tonu ai ‘i hono fai ‘e he kui, mo e kui ‘o a’u mai ki he’etau matu’a pea ko eni ‘oku tau hokoatu he lolotongá ni. ‘Oku mālie ‘a e vilo ‘a e ve’eteka ‘o taimí he na’a tau fehu’inga ‘a e me’a lahi ‘i hono fai ‘e he’etau mātu’á. Na’e ‘ikai ke fu’u mahino fau hono kuku e koiní ki he lī tikité kae kai manioke hamu he foki mei he Lautohí. Ko e fakahamanu tatau eni ‘oku fai mai he’etau fānau he ‘ahó ni. ‘Oku ma’u e koiní ki he Misinalé mo tokoni he Kalapu ‘a e kau folau, kae fiu fakakolekole hanau motu’i sū ke fetongi e fo’i taha ‘oku nau lolotonga tui. Tau lotu ke hokohoko pehē ai pe ‘ene tukufakaholo ‘a e tui mo e falala ‘Otuá ‘i hotau ngaahi lotofalé.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E ‘Otuá ‘alo’ofa ka ke tuki mo nonofo ki he loto mo e loto ‘a e tui ta’eloi na’a mau tupu hake mo ia ‘i homau ngaahi lotofale pea ke tokoni mai ke mau mo’ui tui ‘i ha kuonga peheni. ‘Emeni.

Tu’apulelulu, ‘Okatopa 2: Lau folofola – 2 Timote 1: 6-14.

Ki’i Ama: 2 Timote 1: 6, “Ko ia, ‘oku ou fakamanatu ai kiate koe, ke ke hunuaki ho’o mafai mei he ‘Otuá, ‘a ia ‘oku ‘iate koe ‘i he hilifaki ‘o hoku nimá.” *Pea ‘oku ou fie fakamanatu atu ai ke ke ngāue ‘aonga ‘aki ‘a e mafai ko ē na’e foaki atu ‘e he ‘Otuá ‘i he’eku hilifaki nima koé (Taulua).*

Pou ‘Ao: ‘Oku hanga ‘e Paula ‘i hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ‘o fakamanatu kia Timote pea mo kitautolu kotoa pe ‘a e mahu’inga ke tau faka’aonga’i lelei ‘a hotau mafai mei he ‘Otuá. Ko e hā leva e me’angāue ‘oku fai ‘aki hono hunuaki e huelo ‘o e Laumālié ke ne fakaulo ‘a e afi ‘o e tui ‘i he’etau mo’ui? Ko e me’a ‘e Tolu: Ko e Mafai faka-Penitekosi, Mo’ui ‘aki e ‘ofā pea faka’osí, Lehilehi’i faka’ulungaanga e mo’ui ke taau mo e muimui ‘o Kalaisi. 1. Mafai faka-Penitekosi: ‘Oku ‘ikai hatau ivi pe mafai ke falala ki ha me’a pe ki ha taha ‘o a’u pe kiate kitautolu. Ko e me’a’ofa fungani ia ‘oku tau toloto monu’ia ai mei he ‘Otuá Mafimafi ko ‘ene foaki mai ‘a e Laumalie Mā’oni’oni ko hotau To’utakanga Pikima’u pe. Ko e ongo ‘imisi ia ‘e ua ‘okú na fakafongā e Laumālié ko e afi mo e matangi. Pea hangē pe ko e fiema’u ‘e he afi ‘a e ‘eá (*oxygen*) ke fakaulo ‘aki ‘oku pehē ‘a e fakafalala ‘a e afi ‘o e tui mo e falala ‘Otuá ‘i he mafai ‘o e Laumālie Mā’oni’oni. ‘Oku ngāue mai ‘a e Laumālié ko e fu’u matangi ‘o hangē ko e a’usia ‘a e Toketā he Himi 448: 5, “Tō hifo ko e fu’u matangi! Hangē ko Penitekosi, ‘O ‘omi ha ‘elelo afi Ke mau fa’a lea mālohi.” Kapau te tau ta’etokanga’i ‘a e ngāue ‘oku fai ‘e he Laumālie ‘i he’etau mo’ui, ko ‘etau faka’atā ai pe ia ke tāpuni ‘a e hala ‘okú ne fai hotau fafanga fakalaumālié. 2. Ko e haohaoa ‘a e fe’ofa’aki ‘i he mo’ui ‘oku makatu’unga ia ‘i ha’atau faka’atā hotau lotó mo ‘etau mo’ui ki ha ni’ihi kehe ke nau lave mo ‘inasi he ngāue ‘a e Laumālie ‘oku tau toloto monū’ia ai. Na’e muimui’i ‘e Paula ‘a e tō’onga mo’ui ‘a Kalaisi ‘one feinga ke fai tatau ki ai neongo ‘ene faingata’á. Ko e me’a kotoa pe na’e fai ‘e Sīsū he mo’ui ni, na’e uho ‘aki ‘a ‘ene ‘ofā. Ko e ‘ofa ko ia na’e ‘uhinga ai ‘ene a’u ki he Kolosi ‘o Pekia kae mo’ui ai ‘a mamani. Ko e founa tatau pe mo ia ‘e lava ‘aki hono hunuaki ‘o ‘etau tui ko ‘etau ‘ofa kiate kinautolu ‘oku si’i hifo ‘iate kitautolú. Ko e taha ‘o e me’a ‘oku ‘ikai ke tau fa’a fakatokanga’i, ko e tokolahi ange ‘a e kakai ‘oku tau fengāue’akí, ko e mālohi ange ia ‘o ‘etau tui. Ko e lahi ange ‘o ‘etau ‘ofa ki he kaungā’apí ko e mālohi ange ia ‘a e ‘ulo ‘a e afi ‘o e tui mo e falala ‘Otuá. Faka’osí, ‘oku ngaholo mo faingofua e ngāue ‘a e Laumālie Mā’oni’oni he taimi ‘oku tokamālie ai ‘a e mo’ui ‘oku fā’ofale aí. Kuo pau ke tau lehilehi’i faka’ulungaanga (*disciplined*) e mo’ui ke tuha mo e ‘afio’anga ‘o e ‘Otuá. Na’e hoko ‘a e lotu he ‘aho kotoá ko e ma’u’anga ivi ia ki he ‘apositoló ‘o tatau pe he’ene ‘i pilisoné pea mo e taimi na’e atā aí. Na’e ‘ikai ke faingofua e lotú ‘o tatau pe mo e kumi taimi ki hono lau ‘o e Tohitapú, ka ko e me’a ia na’e tu’utu’uni a Paula te ne fai ko e konga ‘o ‘ene mo’ui faka’ahó. Ko e me’a tatau na’e fai ‘e Sione Uesilé. Ko e afi, ‘i hono tolo ma’u pē, ‘oku fuoloa ange ai ‘ene mo’ui mo uló lahi. Tauange ke pehē ha’atau hanganaki hono hunuaki ‘a e “mafai” kuo ‘osi fai ‘aki hotau fakakoloa ‘e he ‘Otuá Māfimafi ke fakatupulaki ai ‘a ‘etau tui mo e falala ‘Otuá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ha’u ko e afi fakama’a ‘A homau loto ni; Keina kotoa ‘a e ngaoha’a ‘O ‘emau ngaahi kovi. ‘Emeni.

Falaite, ‘Okatopa 3: Lau Folofola- Luke 17: 5-10

Ki'i Ama: Luke 17: 5-6, "Pea pehē mai e kau 'apōsitōlō kia Sīsū, 'Fakalahi ange mu'a 'emaui tui! Pea pehē ange 'e Sīsū, 'Kapau na'e lahi tatau ho'omou tui mo ha tenga'i mūsita, pea 'e lava pē ke mou pehē atu ki he fu'u 'akau ko eé, 'Mahiki ki tahi', pea 'e hoko.'"

Pou 'Ao: 'Oku 'i ai 'etau palovēpi ko e "Taka 'i Lalo Hakanga" pea ko hono 'uhingá: "Ko e taha kuó ne 'inasi 'i he ngaahi faingamālie 'i he'ene fa'a 'alu ki he feitu'u 'oku ma'u ai." Ko e kau Ako eni 'a Sīsū na'á ne ui pea ko kinautolu na'e muimui ofi taha ai. Na'á nau sio, mamata mo a'usia (*experience*) 'a e ngaahi ha'aha'a mo e nunu'a 'o 'enau fili ke muimui kia Kalaisi. 'I he taimi tatau, 'oku faka'ohovale'i kitautolu 'e he talanoa 'o e 'ahó ni. Hangehange 'oku mo'oni kiate kinautolu 'a e Palovēpi – "Nofu 'i 'api moli kae fū hala," pea mo e "Nonofu mo Tuku'aho kae fie kai ngako." Ko e nofo pe mo e Tu'i kae kei fiekaia pe. Na'á nau feohi mo Sīsū he 'aho kotoa, ofofo he'ene ngaahi maná, to'oto'oa he'ene ngaahi malangá mo e fakamo'ui mahakí, kae 'ikai pe ke nau ako ha me'a. 'I he vahe hiva 'o Luké, kuo 'osi fai ai honau fakamafai'i ke fakamo'ui mahakí, mo kapusi tevolo, pea kuo tau pehē kuo fe'unga e fu'u mafai ko iá, ke fai 'aki 'enau ngāue. Ko eni ia kuo nau toe kole kinautolu ke fakalahi 'enau tui. Tokanga'i 'a e tali na'e fai 'e Sīsū: "*Kapau na'e lahi tatau ho'omou tui mo ha tenga'i musita, pea 'e lava pe ke mou pehe atu ki he fu'u 'akau ko ee, 'Mahiki ki tahi, pea 'e hoko'*" 'Oku 'ikai ko e lahí, ka ko hono loto 'akí. 'Oku 'i ai 'etau ngaahi palovēpi faka-Tonga, 'okú ne fakamatala'i 'a e lahi 'o ha me'a 'aki 'a 'ene si'i. "Si'i 'a ma'anga ngako," "Si'i 'a ma'anga ika maka." "Si'i 'a pakisikisi." 'UHINGA kotoa pe eni ki ha me'a 'oku si'i ka 'oku fefeka, to'a, mahu'inga, 'aonga mo 'eiki. 'Oku hanga 'e he moto 'o e 'Apiako ko 'Atenisí 'o hulu'i e fakakaukau 'o e "si'i" ke toe maamangia ange – "Si'i kae Polo'uto." 'Oku hanga 'e he'ene polo'uto 'a ha fa'ahinga fua'i'akau 'o fakamatala'i 'a 'ene a'ua'ú. Ko e taupotu taha ia 'o 'ene tupú mo e fakalakalaka 'a e fua'i'akau 'i he'ene momohó, ko 'ene polo'uto. Ko e fakakaukau ia 'o e 'ILO, ko e si'i ka ko e lelei taha, 'i he'ene 'aonga, mahu'inga, mo ngāue'i 'a e 'ilo ko iá ke a'ua'u ki he POLO'UTÓ. Ko hono ngāue'i 'o ha 'ilo pe ko ha maama 'oku polo'uto, pea 'okú ne fafanga mo fakalahi e polo'utó he fonuá, fāmili mo e Siasí. 'Oku 'ikai ke 'aonga ha 'ilo pe poto 'oku 'ikai ngāue'i pe faka'aonga'i. 'Oku natula pehē 'a e talanoa 'o e Tui! 'Oku 'ikai ko 'ene lahí, ka ko hono loto'aki mo ngāue'i, ko ia 'oku laú. Ko e ki'i tenga'i musitá 'oku fu'u valevale fau, ka 'o kapau ko e lahi ia 'o e Tui, pea 'oku 'osi fe'unga 'ānoa pe ia, kae ngāue'i! Tokanga'i, 'oku 'ikai ha me'a ia 'e "si'i" ki he 'Otuá. Neongo 'oku lahi tatau 'a e tui ki he 'Otuá mo ha tenga'i musita, 'oku kei lahi 'aupito ange ia 'i ha'atau tui pe falala pe ki hatau ivi pe mafai 'oku hangē hono lahi ko māmani kātoa. Hangē 'oku tau toe fanongo fo'ou ki he folofolá, "He ko e hā hono 'aonga ki ha tangata ke ma'u 'a māmani kātoa 'i he'ene ngāue, kae mole ai 'ene mo'ui?"

Anau, Lotu mo e Aukai: Pule'anga 'o e Langi, Ko e ha nai ha tatau Te tau fokotu'u ki ai, Hono ivi lahi fau? Ha tenga'i mūsita pē, Iki 'i he iki fau; Ki'i momo'i tenga ē Tupu ko e fu'u akau.

Tokonaki, 'Okatopa 4: Lau Folofola – Luke 17: 5-10.

Ki'i Ama: Luke 17: 10, "Pehē foki mo kimoutolu; neongo kuo mou fai kotoa pē 'a e ngaahi me'a na'e tu'utu'uni atú, ka mou pehē, 'Ko e kau tamaio'eiki ta'e'aonga ai pē kimaotolu, kuo mau fai pē 'a e me'a na'e totonu ke mau fai.'"

Pou 'Ao: 'Oku tau toe hokoatu pe he Lesoni na'a tau fakalaulauloto ai 'aneafi. 'Oku fakamahino 'e Sīsū 'i hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni 'a e fatongia totonu 'o e tamaio'eiki ki he'ene 'eiki. Ko e tamaio'eiki, 'okú ne fatongia 'aki 'a hono tauhi hono 'Eiki. 'Oku 'ikai mo'ua 'e he 'Eiki ia ha me'a ki he tamaio'eiki, ka ko e mo'ui 'a e tamaio'eiki 'oku 'a e 'Eiki ia hono tu'utu'unia. 'Oku faingata'a ke mahino 'a e mo'ui fakatamaio'eiki kia kitautolu, he na'e 'ikai ke tau tupu hake 'i ha sosaieti na'e pōpula ai taha ki ha taha. Ko 'etau fua fatongia, na'e 'ikai 'i he natula ia 'o e pōpula ki he'ene 'Eiki, ka na'e fakafuo ia 'e he fetauhi'aki 'oku uho 'aki 'a e fetoka'i'aki - Fetauhi'aki e Tu'i, Hou'eiki mo e kakai. 'Oku ou faka'amu au ke tau fakavetevete 'a e fakakaukau 'o e tau'ataina mo e fetauhi'aki mei he'etau mo'ui faka-kalisitiane he 'ahó ni. Kapau 'oku mahu'inga ke tau fai e me'a 'oku akonaki mai 'e Kalaisi he 'ahó ni, pea kuo pau ke tau hoko kitautolu ko e pōpula, ko e tamaio'eiki. Ko e a'usia ia 'a Paula. Tu ko au Paula ko e popula 'a Kalaisi. 'Oku ua pe 'a e me'a ke tau popula ki ai, kapau pe 'oku 'ikai ko Kalaisi pea 'oku mahu'inga leva ke tau sivilivi'i 'etau mo'ui, kumi fakalautelau ke 'ilo, pe ko e ha koa e mafai 'oku ne pule'i kitautolu. Pōpula e ni'ihia ki he mafai, koloa, lāngilangi, mo e ngaahi me'a kehekehe pe ko e tokotoko 'o e hala fonongá ni. Ko e ngaahi me'a mahu'inga 'aupito pe mo 'aonga, ka 'oku 'ikai ko e me'a mahu'inga tahá ia, pe 'aonga taha he mo'ui ni, pea mo e mo'ui kaha'ú. Ko e 'aho 'o 'etau hu'i mahafu mo e tuku 'a e taú, 'e toki mahino 'aupito leva ai e me'a mahu'inga tahá. 'Oku mahu'inga 'i he'etau hoko ko e muimui 'o Kalaisi ke tau fakamo'oni fakataha mo e kalisitiane kotoa pe 'i māmani ki he Pekia mo e Toetu'u 'a Kalaisi pea tuku ke ne toe pole'i fo'ou 'etau mo'ui ke tau hoko ko e pōpula 'a Kalaisi. 'Oku 'ikai ke tau toe fai ha fatongia 'i ha toe 'uhinga, ka ko e tali angi pe ki hotau

‘Eikí. Ko e “Lotú” ia he Tohi Fehu’i mo e Talí – “ko hotau fatongia totonu ke fai ki he ‘Otua.” Ko e me’a ‘oku mahu’inga ki he kalisitiane ‘oku muimui kia Kalaisi, ke ne ‘ilo’i ‘oku ‘ikai ko e lahi ‘o ‘ene tuí ‘oku laú, ka ko ‘ene loto ‘aki ‘a e fatongia ‘oku tu’utu’unia ia ki ai ‘e hono ‘Eikí. ‘Oku fakahaa’i he ‘etau loto ‘aki ‘a e ngāue ‘oku tau fai, ‘a e lahi ‘o ‘etau tuí. ‘Oku ‘ikai ke ‘aonga hano lau ‘o ha tui ‘oku lahi, ‘o kapau ‘oku ‘ikai hano fua he mo’uí. Tauange mo e ‘Otua Mōfima’i ke ne fai hotau fakaiviá, ke tau loto ‘aki ‘a e fatongia ‘oku tau fai ma’a hotau ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi, pea ke tau kei fakamo’oni ai pe, ‘Ko e kau tamaio’eiki mo e kau kaunanga ta’e’aonga ai pe kimtutolu, kuo tau fai pe ‘a e me’a na’e totonu ke tau fai.’ Fakafeta’i!

Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni mai ‘Eiki ke u ‘ilo ko e ngāue ‘oku ou fai ni, ko e fatongia ‘oku totonu pe ke fai ‘i he funga ‘o ‘eku pole ke hoko ko e muimui ‘o e ‘Afiona. ‘Emeni.

Sāpate, ‘Okatopa 5: *Sāpate hono 17 Hili ‘a e Pēnitekosi. World Communion Sunday. (Lanumata).*

Lēsoni: Tangilaualau 1:1-6; Saame 137; 2 Timote 1:1-14; Luke 17:5-10.

Mōnite, ‘Okatopa 6: Lau Folofola – Selemaia 29: 1, 4-7.

Ki’i Ama: Selemaia 29: 5-7, “Mou langa fale, ‘o nofo ai; ‘o tō ngouetapu, ‘o kai hono fuá; ma’u uaifi, pea fakatupu fānau tangata mo fānau fefine; pea ma’u uaifi ma’a ho’omou fānau tangatá, pea ‘ange ho’omou fānau fefiné ke nonofo mo ha kau tangata, ke nau fā’ele’i ha fānau tangata mo ha fānau fefine; pea mou tupu ‘i he potu ko ena, ‘o ‘oua ‘e faka’au ki mui. Pea mou mamahi’i ‘a e tu’umālie ‘o e kolo kuó u ‘ave popula kimoutolu ki aí, pea mou hūfia ia kia Sihova: he ko ‘ene tu’umālie ko ho’omou tu’umālie ia.”

Pou ‘Ao: ‘Oku hoko ‘a e Palōfita ko Selemaia ko e fakatātā lelei taha ia ‘o ha tangata pe fefine ‘oku ‘amanaki lelei mo fakatu’amelie ki he ngaahi me’a ‘e hoko mai ‘apongipongí. Neongo pe ko e hā ‘a e faingata’a ‘oku tau fekuki mo ia ‘i he ‘ahó ni, ‘oku kei tui pe mo falala e Palōfitá ‘oku pukepuke mai ‘e he ‘apongipongí ‘a e talanoa mālie ‘o e me’a ‘oku fo’ou, ‘i he ‘aho fo’ou. ‘Oku fakahaa’i ‘e he Palōfitá ‘i hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ‘a e folofola ‘a e ‘Otuá ki he ‘ene kakai pelé ‘i he lolotonga ‘enau nofo hopoate ‘i Papiloné. ‘Oku nau lolotonga nofo hopoate ‘i he fonua ‘oku ‘ikai ko honau fonua pea tu’utu’unia ke fai ‘a e tōtō’onga Lotu na’e fai ‘i honau Temipale ki honau ‘Otua ‘oku mo’uí, ‘i he fonua mo e ‘otua hiteni. Ko e fakalotolahi na’e fai ‘e Selemaia, ko honau lelei’angá ‘e ma’u ia mei he ‘enau fai ki he folofola ‘a Sihová. ‘Oua ‘e fakatu’atamaki he ‘oku teuteu mai ‘e Sihova ‘a e “‘Aho Fo’ou”, pea ‘oku ha’u fakataha ia mo e fu’ufu’unga tāpuaki ma’anautolu. Na’e kehe ‘a e tala ‘o e ‘ahó ni mei he me’a na’e anga ki ai ‘a ‘Isileli ki mu’á. Na’e ui a Selemaia ‘e he kau Siú ko e Palōfita Tangilaualau koe’uhi ko ‘ene tengihia ‘a ‘Isileli ‘i he ‘enau angatu’u mo hanga kehe mei he ‘Otuá. Ka ‘i he ‘alu pe ‘a e taimi ‘o a’u ki honau fakahee’i pea mo e liliu ‘a e palōfisa ki he lea ‘o e fakatu’amelie, fakanonga mo e ‘amanaki lelei. Na’e mahu’inga kia Selemaia ke fakamanatu ki ‘Isileli ‘oku kei tauhi pe ‘e he ‘Otuá ‘a ‘ene kovinanité, ko ‘ene kakai pelé pē kuo nau li’aki ia. Neongo ai pe ‘enau fakamamahi’i e ‘Otuá ‘aki ‘enau fai angahalá, ka ‘oku ‘ikai ke to’o ai ‘a honau tu’unga ko e fānau, ko e pele ‘a e ‘Otua Māfima’i. Ko e uho ‘o e fekau mei he ‘Otuá, ko e fakamanatu ki he kau Fakahē mo kitautolu ‘a hono kau muimui, neongo ‘etau faingata’a’ia he ‘ahó ni, ‘oku teuteu mai ‘e he ‘Otua ‘a e ‘aho fo’ou, pea ‘e kehe ia. ‘E liliu kotoa pe ‘e Sihova ke lelei. Ko e founa ‘o honau fakamānava haké, ko ‘enau talangofua ki he fekau ‘oku fokotu’u atu ‘e Selemaia ‘i hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni. ‘Oku me’angāue ‘aki kinautolu ‘e Sihova ki he lelei ma’a Papilone mo kinautolu kotoa ‘oku nofo aí. Pea kiate kitautolu ‘i hotau kuongá ni, ‘oku ‘ikai ke ‘uhinga ha’atau faingata’a’ia ‘i ha me’a ke tau fakakaukau ai ‘e tatau ai pe ‘a e ‘aho kotoa pe ‘o ‘ikai ha toe me’a ‘e kehe. Ko e tala fakatu’amelie ‘o e ‘Otua ‘oku tau lotu ki aí, ‘oku ‘ikai ha faingata’a ‘e lahi ange ‘i he ivi mo e mafai ‘o e ‘Otuá. Ko e ‘Otua eni ‘o e ‘ekisotó, pea ko ia ai pe eni ‘i he Fakahē, pea fakafeta’i he ko ia ‘oku kau mo kitautolu he taimi kotoa pe ‘oku tau tō ai ki ha faingata’a. ‘Oku teuteu’i mai ‘e he ‘Otuá ‘a e ‘aho fo’ou ma’a hono kakai pea ko hono tuhá ke tau feinga ke ‘oua na’a tau toe fai ‘a e angahala na’a tau faingata’a’ia aí ka tau talitali fiefia ‘a e mafai liliu mo’ui ‘a e ‘Otuá ke ne fai hotau fakaivia he ‘etau muimui kia Kalaisi.

Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni mai ‘Eiki ke mau lava ‘o ‘ilo ‘a ho’o fotu mo mahiki hake ‘i he ngaahi me’a kotoa pe ‘oku mau fa’a puputu’u mo faingata’a’ia ai he mo’uí ni. ‘Emeni.

Tūsate, ‘Okatopa 7: Lau Folofola – 2 Timote 2: 8-15.

Ki’i Ama: 2 Timote 2: 8, “Manatu ai pē kia Sīsū Kalaisi, hono fokotu’u mei he pekiá, ‘ene tupu mei he hako ‘o Tevitá - ‘o hangē ko ‘eku kōsipeli.” *“Hanga ai pe ho’o fakakaukau kia Sīsū Kalaisi! Ko e hako ia ‘o Tēvita, pea na’e fokotu’u hake ia mei he maté, ‘o fakatatau ki he Ongongo Lelei ‘oku ou malanga’i” (Taulua).*

Pou ‘Ao: ‘Oku kau ‘a e mamahi ‘a Kalaisi (*suffering*) koe’uhi ko e Kōsipeli ‘i he kaveinga na’e toutou fakamanatu ma’u pe ‘e Paula ‘i he’ene ngaahi ‘Ipiseli. ‘Oku ‘ikai ko ha kaveinga ‘a hono fakamamahi ‘i ‘o ha taha koe’uhi ko e me’a ‘oku tui ki ai, ‘oku fu’u manakoa ‘i hotau kuongá ni, tautautefito ki he ngaahi fonua muli ‘oku tau fai fatongia ai. Matamata ‘oku faingofua ange hono ma’u ‘o e me’a ke fai ‘aki e fua fatongia he Lotú pea ‘oku fononga faingofua ai pe ‘etau tauhi Lotú mo ma’ama’a ‘o ‘ikai ke tau a’usia ‘a e kaveinga na’e malanga’i ‘e Paula ‘i he’ene ngaahi ‘Ipiseli. ‘Oku ‘ikai ke talanoa hangatonu e ‘apositolo ki he ngaahi mamahi ‘a Kalaisi ‘i hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ka ‘okú ne fakamanatu mai ‘a e mamahi ko iá ‘i he’ene lave ki hono “fokotu’u mei he pekiá” ‘o Kalaisi. Manatu’i pe na’e ‘ikai ke mate vaivai ‘a Sīsū ‘i hono mohengá pe puke ke tokoto fuoloa ‘o fai ha feinga faka-faito’o ki ai.

Na’e ‘ikai mate ‘i ha fakatu’utamaki pe ko ha toe ‘uhinga kehe. Na’e tautau ia ‘e he kau Lomá ‘i he Kolosí ‘o nau kalusefai ai ia. Na’e ‘ikai ngata ‘i he fakamamahi lahi ‘o e tauteá kae huluatu ‘i he’ene fakamā he ko e Kolosí na’e tuku pe ma’á e kau hiamatea mo ha taha ‘oku ‘ikai ko ha Loma. Ka ki he fakaofa ‘o e ‘Otua Māfima’i, na’á ne lilui ‘a e luma ‘anga ‘o e kau muimui ‘o Kalaisi ko honau polepole’anga pea mo e fu’u mamahi ko e fu’ufu’unga tāpuaki ma’a māmani kotoa ‘o kau ai pe mo kitautolu na’e ‘uhinga ai hono kalusefai. Ko e konga pe ia ‘o hono “Manatu’i ‘a Sīsū” ko ‘etau manatu ki he’ene ngaahi mamahi fakataha pe mo ‘ene ngaahi akonaki he ‘oku uho ‘aki e ‘ofa li’aki mo’ui. Manatu’i e uipí mo e kalauni talatalá, manatu’i na’e ‘anuhia mo pekala’e i pea na’e kalanga he’ene mamahi mei he Kolosí. Manatu’i ‘a hono hoka tao’i mo tuki fa’o’i pea mo ‘ene ngaahi kupu’i folofola mei he Kolosí. Manatu’i na’e fai kotoa pe ia ‘e Sīsū koe’uhi ke fakahaofi kitautolu mei he mate ta’engata na’e tu’unuku mai. Ko ‘ene kakato ‘a e “Manatu” kia Kalaisi Sīsū, ko ‘etau manatu’i na’e Toetu’u mei he Pekia. Pea koe’uhi ko ‘ene Toetu’u mei he Pekia, kuo tau fakapapau’i ai ‘a hono ikuna’i ‘e Kalaisi ‘a e maté mo Hetesi pea mo e Angahalá. Ko e Ikuna ko iá ‘oku tu’u ai ‘etau ‘amanaki mo ‘etau fakatu’amelie’i pea ‘okú ne fakalotolahi’i kitautolu ke tau fou atu “ta’elilika” ‘i he “Tele’a ‘oku malu’aki ai ‘a Maté,” he kuo ‘osi ikuna’i ia ‘e Kalaisi. “Kuo mate ‘a Mate, ‘O ‘ikai kei ongo.” Ko e lea ia ‘oku tau ha’aki piki ki ai he taimi ‘oku tau fehanga’angai ai mo ha faingata’a kāfakafa he mo’ui ni – “Kuo Toetu’u ‘a e ‘Eiki, Kuo Toetu’u mo’oni ia.” Manatu’i ‘a Kalaisi, na’e tangata tatau pe mo koe pea mo au. Pea koe’uhi ko ‘ene ikuná, ‘oku tau kaungā ikuna fakataha ai pe mo ia.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni mai ‘Eiki ke mau manatua ma’u ‘a ho’o mo’ui, Pekia pea mo ho’o Toetu’u pea ‘ofa ke ne hanga ‘o fai homau fakamanava hake he taimi ‘oku mau faingata’a’ia ai. ‘Emeni.

Pulelulu, ‘Okatopa 8: Lau Folofola – 2 Timote 2: 8-15.

Ki’i Ama: 2 Timote 2: 13, “kapau ‘oku tau li’aki ‘etau tuí, ka ‘okú ne piki ai pē ‘e ia ki he’ene leá; he tala’ehai ‘okú ne lava ke faka’ikai’i ‘a ‘Ene ‘Afió.” “Te tau ala faihala kitautolu, ka ‘e ‘ikai ala faihala ia. **He ‘oku ‘ikai pē ke lava ke ne fakafisinga’i ‘e ia ia**” (*Taulua*). “If we are faithless, he remains faithful for he cannot deny himself” (RSV).

Pou ‘Ao: ‘Oku fakamatala’i ‘e he Tohi Nomipá ‘a Sihova: “‘Oku ‘ikai ko e tangata ‘a ‘Ela ke loi ia; pe hako’i ‘Ātama ke ne fakatomala: Ko e pehē ke ne lea ‘o ‘oua ‘e fai? Pe folofola ‘o ‘ikai fakaai?” (23: 19). Pea ‘oku hiki ‘e he Tohi Hepelū ‘a e ngaahi lea ko eni: “‘Ko Sīsū Kalaisi ‘oku tatau ai pē he ‘aneafi, mo e ‘ahó ni, ‘io, ‘o ta’engata” (Hepelu 13: 8). ‘Oku fakamahino mai ‘e he ongo Tohi ni ko e ‘Otuá ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ‘a e ‘ata ‘o e feto’oaki pe ko e feliliuaki. ‘Oku tatau ai pe he ‘aneafi, lolotongá ni pea ‘e pehepehē ai pe ‘o ta’engata pea lauikuonga. Ko ‘ene ‘ofa ki he “hako’i tangatá” ‘oku ‘ikai ha me’a te ne felei pe ta’ofi ‘i ha taimi ‘o a’u ai pe ki he’etau fai angahalá mo angatu’u kiate iá. ‘Oku ‘ikai mo ha toe taimi ‘e mahu’inga ‘aupito ai ke tau ha’aki piki ki he ‘Otuá mo ‘ene palōmesi, ‘o hangē ko e lolotongá ni. Kuo lulu’i ‘i he fonua hau ni ‘a e ngaahi tu’unga falala’anga ma’á e kau “kumi hūfanga” pea kuo nofo ai ‘i Lelenga ‘a e tokolahi ‘onautolu ‘oku ‘ikai ha’anau pepa nofo fonuá. Kuo hangehangē ka ikuna ‘e he “Loi” ‘a e “Mo’oni” ‘i he ngaahi me’a lahi ‘oku hoko ‘i he Pule’angá mo e fonuá. Mahalo na’a toki fakama’opo’opo mai ‘e he hisitōliá ‘a e vaa’i taimi ‘oku tau lolotonga fononga aí ni, ka ko hono mo’oni ‘o e ‘ahó ni, ‘oku tu’u teki ‘a e kau lanú he kuo fakafaingofua’i ‘e he Laó ‘a e ngaahi me’a lahi na’e ‘ikai ke faka’atā ‘i he ‘aneafi. ‘Oku fakanatula pe ke tau manavahē mo tailiili pea a’u ai pe ki he mole ‘a e ‘amanaki. ‘I he taimi peheni, ‘e mahu’inga k tau fehu’i: Ko e hā ‘ene ‘uhinga kiate kitautolu ‘a hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni – “ka ‘okú ne kei piki ai pe ki he’ene leá (*he remains faithful*)? ‘E lava fēfē ke tau tui lolotonga ko ia ‘oku ‘ikai ke ha’atau meimei tui (*faithless*)? Tokanga’i ‘oku ‘ikai ke makatu’unga ‘a e ngāue mai ‘a e ‘Otuá koe’uhi ko ha’atau ngāue he ‘oku ‘ikai ha’atau me’a ‘e fai ‘e tāu mo hono finangaló. Ko hotau fakatāu’i ‘oku fai pe ‘e Kalaisi ‘aki ‘ene pekia mo Toetu’u ka tau mo’ui ai. Ko e taimi pe ‘oku tau ālafili ai pe tailiili ‘i ha fa’ahinga me’a, pea ko e taimi totonu leva ia ke tau hanga ai ki he ‘Eiki’i he lotu mo e hūfia. Tuku ki he ‘Otuá ke ne fai hotau fakanongá, fakalotolahi’i pea mo fakaivia kitautolu ‘i he taimi ‘oku hangē ai ka ‘ikai ke tau toe lava ke fai ha me’á. Fakaili ‘etau tuí ‘aki ‘etau nofo’i ki he ‘Otuá ‘i he lotu mo e hūfia, lau ‘ene Folofolá pea fa’a feohi mo e kaungā lotú. Ko e mo’oni, ko e ‘Otuá ‘oku

‘ikai ha taimi te ne situ’a ai meiate kitautolu pea ko ia pe te ne fai hotau fakana’ana’á mo fakanonga. ‘Oua na’a tuku ke hanga ‘e ha faingata’a ‘o ikuna’i koe. Falala ki he ‘Otua ‘oku lahi ange ‘ene falala kiate koé ‘i ho’o falala kiate koe. Tuku ke hanga ‘e he’ene ‘ofá ‘o tāpuekina koe ma’u ai pe ‘i he halafononga mohu faingata’á ni.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Fakaivia au ‘Eiki ke u lava ‘o hanga atu ki he ‘Afioná ‘i he taimi ‘oku hangehangē ai ka mole ‘eku tuí pea to’o mo e falalá mei he Makatu’u Lau’itaniti. ‘Emeni.

Tu’apulelulu, ‘Okatopa 9: Lau Folofola – Saame 66: 1-12.

Ki’i Ama: Saame 66: 1-3, “MAVAVA ki he ‘Otua, ‘a Maama kātoa: Hiva’aki ‘a e ongoongo ‘o hono hingoá: Fakalāngilangi’i hono fakamālooá. Fakatau folofola kia ‘Elohimi, ‘o pehē, ‘hono ‘ikai ngei ho’o ngaahi ngāue! Ko e me’a ‘i he lahi ‘o ho ivi ‘e fakavaivai kiate koe ‘e ho ngaahi fili.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau anga pe ki he molumalu ‘a e Ouau Malangá ‘o kamata pe mei hono fakaola ‘o e te’elangó pea mo e Hiva ‘Apasiá ‘o a’u ki hono faka’osi ‘aki ‘o hono fakahā’ele ‘o e Maamá ki he komiunití. Ko e Ouau Malanga ‘oku uki ‘e he fatu Saame ‘o e ‘ahó ni ‘oku kehe ‘aupito hono nāunau. ‘Oku uki ‘e he fatu Saame ia ‘a e Lotu ‘oku teuteu’i ‘aki ‘a e ‘hiva kaikaila” ko e fanau tama ‘a e lotu ‘oku fonu mahuohua ‘i he fakafeta’i mo e fakamālō pea uho ‘aki ‘a e ‘ofa ‘Otua. Ko e māmani ‘o e ‘aho ko iá na’e tu’u mo’unga ai ‘a ‘Isipite, ‘Asilia, Papilone, Finisia mo e ngaahi fonua kaungā’apí ka na’e ‘ikai toe ufi pe fakalaulau ‘a e uki na’e fai ‘e he fatu Saamé. Na’e tala ki he kakai kotoa pe ‘o e Pule’anga kotoa pe. Peá na’e uki ke nau Mavava mo fakalāngilangi’i ‘a e ‘Otua’ pea tala mahino mo e lea ke nau faí. ‘Oku mahino pe na’e ‘i ai e ni’ihi ‘i he ngaahi Pule’angá na’e ‘ikai ke nau fiemālie ki he fatu ta’angá ni, he ‘okú ne hiki hake mo fakamu’omu’a ‘a hono ‘Otua’ ‘i ha toe ‘otua. ‘Okú ne fokotu’u mai mo e lea ke fai ‘aki ‘enau fakahikihiki mo e fakalāngilangi, pea mo e ‘Otua ke fai ki aí. Ko e taha eni ‘o e founa fakaului kakai (faka’evangelió) ‘o e kuonga mu’á. ‘I hotau kuongá ni, ‘oku meimei mo’oni ‘a e ngaahi fakahua he tano’á, “‘Oku ‘ikai kau ha taha ia ‘i ha taha he na’e ‘ikai ‘omai ‘e ha taha ia ha taha ki ‘Ameliká ni.” Ko e fakakaukau, koe’uhi ko e takitaha tau’atāina pe ki he’ene folau mai mo e feitu’u ke nofo ai, ngāue ke fai mo e Siasi ke kau ki ai, ‘oku ‘ikai ‘i ai ha totonu ia ‘a ha taha ke kaunoa’ia ai ‘i ha me’a ‘e fai ‘e ha taha. Mahalo pe ‘oku tokoni ‘a e fa’ahinga “tau’atāina” ko ení ki hono veuveuki ‘o e ma’uma’uluta ‘a e nofo ‘a kāingá ‘i hotau ngaahi ‘ahó ni. ‘I he funga ‘o e tau’atāina ‘oku tau to’oto’ovalea ai ‘i he lolotongá ni, ‘oku mahu’inga ‘aupito ke tau tokanga ki he me’a ‘oku fakamahu’inga’i ‘e he fatu Saamé. Ko e taimi ‘okú ne vakai ai ki he ngāue ‘a e “nima ‘o Sihová” pea ‘oku mo’utafu’ua mo ofofo he me’a ‘okú ne mātā. Ko e nima ‘o Sihová ‘oku ‘i he ‘ekisoto mei ‘Isipite. Ko hono to’ukupu māfimafi na’á ne fakamōmoa ‘a e tahí kae fononga matu’u ai ‘a ‘Isilelí. Ko e ivi ai pe mo e mafi ‘o Sihová te ne fakahū e ngaahi kakai ki honau pununga malū pea tokonaki me’a mei tōkanga mo ngātai ke fai ‘aki honau tokanga’i mo e tauhi kia Sātaí. Ko e kotoa ‘o e ngaahi me’a na’e ofofo ai ‘a e fatu Sāmé, ko e talanoa ia ‘o hono fakamo’ui (fakahaofi) ‘e he ‘Otua’ ‘a ‘ene fanga pele ko ‘Isilelí. Ko e uki ‘oku fai ki he toenga ‘o e ngaahi Pule’angá pea mo kitautolu ‘i he ‘ahó ni, ko e talanoa ‘o ‘Isileli pea mo e ‘Otua, ko hotau talanoa fakafu’ituitui ia mo e ‘Eiki ‘oku tau fili ke muimui ki aí. Ko kinautolu ‘oku tui ki he ‘Otua, ‘oku nau ‘ilo ‘a e founa ke fai ‘aki hono fakalāngilangi’i mo fakahikihiki’i pea ‘oku feinga leva ke fakakau mai mo e kakai kotoa pe, ‘i he hiki ‘a e Taha’i ‘Otua ‘o e ‘univeesi.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Oku nau fakahā, ‘A e ivi hono nimá; ‘O tala he ‘atā ‘A hono nāunau’iá: Pō mo e ‘aho ‘oku lea, He poto mo e ngū ‘o ‘Ela. ‘Emeni.

Falaite, ‘Okatopa 10: Lau Folofola – Luke 17: 11-19.

Ki’i Ama: Luke 17: 16, “Peá ne tō tu’ulutui atu ki he va’e ‘o Sīsuú ‘o fakamālō ange ki ai. Ka ko e Samēlia ia.”

Pou ‘Ao: Na’e ‘i ai e pō ‘e taha kuo kailangaki’i holo ai ‘a e fiema’u tokoni ki he vaka kuo ngoto ‘i he *Lake Michigan*. Na’e ‘i ai e matāpule na’e lolotonga ako he Seminaliō ko *Ed Spencer*, ko e tangata sino mālohi mo poto ‘aupito he kakaú. Na’e ‘ikai ke ne lau ‘a e ‘aisi ‘a e vai ka ne feilaulau’i ‘ene mo’uí he houa ‘e 6 ‘one fakahaofi ‘a e toko 17 mei he kau pasese ‘e 400. Ko e kātoa ‘o e kakai na’e mo’uí na’e ‘ikai ke a’u ‘o 100. Na’e hoko e feilaulau ‘a *Spencer* ke tu’ia ai hono mahaki pea ‘ikai ai ke toe lava ‘o hokoatu ‘ene ako he Seminaliō pe toe lava ‘o ngāue. Hili e ngaahi ta’u lahi mei he hoko ‘a e fakatamakí ni ne fekumi mai e faiongoongo kia *Spencer* ‘o ma’u ‘oku nofo he falemahaki ‘o e kau vaivai ‘i Kalefonia. ‘Eke atu ‘e he faiongoongó pe ko e hā e me’a ‘oku manatu lelei ki ai mei he pō na’e hoko ai e fakatamakí ni. Tali atu ‘e *Spencer*, “Ko e me’a pe ‘oku ou manatu’i na’e ‘ikai ha taha he toko 17 ‘e fakamālō mai kia au (*The only thing I remember is that not one of the 17 ever thanked me.*)” ‘Oku ‘i ai pe kakai ia ‘oku pehē, ‘oku ‘ikai ke nau hounga’ia kinautolu ‘i ha ‘ofa ‘oku fai atu. ‘Oku ‘ikai ke sola ha taha ‘oku fengāue’aki mo e kakaí ki he fa’ahinga ta’ehounga ko eni ‘oku tau fakalaulauloto ai he ‘ahó ni. Pea hangē ‘oku tau

toe manatu ki he talanoa 'o e Samaletani Lelei 'i he'etau sio ki he talanoá ni. Na'e 'ikai ha kovi 'a e toko 9 Siu na'e 'ikai ke foki mai kia Sísū. Na'á nau fai pe 'a e me'a totonu na'e fekau ange ke nau fai ko 'enau 'alu 'o fakahaa'i kinautolu ki he Taula'eikí. Ko e kehe 'o e Samaletani, he na'á ne fai 'e ia ke hulu atu 'i he me'a na'e 'amanaki atu ki ai 'a Sísū. Na'e foki mai ia 'o fakahaa'i 'ene hounga'ia 'i hono fakama'a 'a hono kiliá 'o punou 'o fai 'ene lotu ko e fakafeta'i mo e fakamālō kia Sísū. 'Oku mahu'inga'ia 'a e 'Eiki 'i he taimi 'oku tau fai ai ke hulu atu 'i he me'a 'okú ne 'amanaki mai te tau a'u ki ai. 'Oku hanga 'e he talanoa 'o e fu'u fiki na'e talatuku'i 'e Sísū 'i he Uike Tapú 'o fakamanatu mai 'a e me'a tatau. Ko e kau muimui 'o Kalaisi 'oku 'ikai ke "fakato'ukai" 'a 'enau fua lelei. 'Oku nau hangē kinautolu ha ngoue 'uheiná 'o lahi honau tāpuakí. 'Oku 'ikai ha taimi ia 'e ta'e fua ai he 'oku loloto 'a hono aká pea 'oku a'u ia ki he toka'anga vai, pea 'oku mo'ui ma'u pe. Ko e me'a tatau 'oku fiema'u 'e Kalaisi meiate kinautolu 'oku toloto monū'ia 'i he'ene kelesi 'i he 'aho kotoa 'o 'etau mo'ui. 'E mahu'inga ke tau fakahounga e 'ofa ta'e lau hia 'oku tau 'inasi ai mei he 'aho ki he 'ahó. Pea mo iá, 'e mahu'inga ke tau ngāue lelei 'aki 'a e me'a'ofa fungani 'o e mo'ui kuo faka'inasi 'aki kinautolú, ke tau fai ai ha ngāue lelei ke tokoni ki ha kakai kehe.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Pe ko e hā pe ha fatongia 'e 'Otua 'okú ke ui au ki ai, tokoni mai ke fai ke hulu atu 'i he me'a 'okú ke 'amanaki mai ki ai. 'Emeni.

Tokonaki, 'Okatopa 11: Lau Folofola – Luke 17: 11-19.

Ki'i Ama: Luke 17:19, "Pea lea ange 'a Sísū ki he tangatá. 'Tu'u, peá ke 'alu. Kuo fakamo'ui koe koe'uhí ko ho'o tui'" (*Taulua*).

Pou 'Ao: 'Oku tau toe hokoatu pe he Lēsoni na'a tau fakalaauloto ai 'aneafi. Ko hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni ko e folofola ia 'a Sísū ki he Samaletani na'e foki mai 'o fakamālō ki he 'Eiki koe'uhi ko 'ene fakama'a hono kiliá. Na'e hoko 'ene ha'ú ke toe fehu'ia ai 'e Sísū 'a e toenga 'o e toko 9 na'e fakama'a fakataha mo iá. Tokanga'i 'a hono tala fakapatonu mai 'e Sísū ko e matāpule na'e foki mai ko e "mulí." Ko e lea "mulí" ko e ha'u mei he lea Kalisi pea 'oku 'uhinga ki ha taha 'oku 'ikai ke nofo pe lau he fonua 'oku lolotonga 'i ai pea ko e 'uhinga hono uá 'oku hiki 'e Paula 'i he'ene 'Ipiseli ki 'Efeso 2: 12, "Io, manatu, ko e taimi ko iá na'e 'ikai hamou kaunga 'ia Kalaisi, ka mou nofo ko e kau fakahē 'i mei he pule'anga 'o 'Isileli, ko e muli ta'ekau 'i he ngaahi fuakava ki he Tala'ofá, ko e kau ta'e-ha-'amanaki-lelei, mo e kau taka he 'univeesi ta'ema'u 'a e 'Otua." Pea mahalo na'a ko e 'uhinga lahi ia 'o e vivili 'a e muli ni ke foki mai he na'e mahu'inga ki ai ke 'oua na'a ngata pe hono fakama'a ia mei he kiliá, kae huluatu pea mahu'inga ange ke fakakau ia ki he Hako Tapuhā 'o e Tala'ofá. Ko hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni ko e ua ia 'o e tu'utu'uni na'e fai 'e Sísū kiate iá. Ko e 'uluakí ko 'ene fekau ke "Mou ō pē, 'o fakahā kimoutolu ki he kau taula'eiki." Ko hono uá eni ko 'ene fekau, "Tu'u peá ke 'alu." Ko e 'uluaki fekaú, na'e mahino hono taumu'á ko 'enau hangatonu ki he kau taula'eiki. Ko e fekau hono uá 'oku 'atā ai e Samaletani ki he feitu'u ke "Tu'u 'o 'alu ki ai." 'Oku tau'atāina ia ke 'alu 'o fakahaa'i ia ki he kau taula'eiki 'o hangē ko ia 'oku tau tui na'e fai 'e he toko hivá. 'Oku 'ikai ha lau 'a e talanoá ki he feitu'u na'e 'alu ki ai 'o tatau pe mo e toko hivá. Ka ko e me'a pe 'oku mahinó, na'e fakakakato 'e he toko hivá 'a honau fakamo'ui. Kuo nau fakakakato e tu'utu'uni na'e fai kiate kinautolú pea kuo nau mo'ui. Pea ko e ngata ia 'a honau talanoá neongo 'oku te'eki ai ke kakato. Mahalo kapau te nau toe fetaulaki mo e Samēliá te ne talanoa kiate kinautolu 'a e fiefia mavahe na'á ne ma'u mei he'ene foki kia Sísū. Te ne fakamatala ange kiate kinautolu 'a e 'ikai ke ngata pe 'i hono fakama'a 'e Sísū 'a hono kiliá, ka na'á ne fakamo'ui mo hono laumālié. 'Oku fēfē kinautolu 'i he ngaahi 'ahó ni? 'Oku tau fiema'u e fakamo'ui 'a e 'Otua Māfimafi? 'Oku fiema'u ke fakamo'ui kinautolu mei ha mahaki'ia fakaesino, fakaeloto pe fakalaumālie? Ko e feitu'u lelei ke kamata ai 'a e fakamo'ui ko iá, ko 'etau fakafeta'i mo fakamālō'ia 'a e 'Otua he loto hounga'ia mo'oni koe'uhi ko e ngaahi tāpuaki 'o e mo'ui kuó ne faka'inasi 'aki kinautolu he 'aho kotoa 'etau mo'ui. Pea tau tauhi ki he 'Otua mo e kaungā'api 'aki 'a e laumālie 'o e hounga'ia, tui mo falala kakato ki ai ke ne fai hotau fakakaukauá mo fakamo'ui.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: 'E Sísū na'a ke tuku atu, Mo kouna ho'o kau Faifekau, Ke fai he potu fulipe 'A e Misinale laumalie.

Sāpate, 'Okatopa 12: *Sāpate hono 18 Hili 'a e Pēnitekosi. (Lanumata).*

Lēsoni: Selesama 29:1, 4-7; Saame 66:1-12; 2 Tijiote 2:8-15; Luke 17:11-19.

Mōnite, 'Okatopa 13: Lau Folofola – 2 Timote 3: 14-17.

Ki'i Ama: 2 Timote 3: 16-17, “Ko e Folofolá kotoa kuo fakamānava'i 'e he 'Otuá, pea 'oku 'aonga ki hono ako'i mo tokoni'i e kakai, mo hono fakatonutonu mo fakahinohino 'enau mo'ui, koe'uhi ke mateuteu ai 'a e kakai 'a e 'Otuá hono fai e ngaahi ngāue 'aonga kehekehe.”

Pou 'Ao: Ko e tefito'i kaveinga 'o e tohi, “ko e fa'a kātaki.” Na'e fale'i mo fakalotolahi'i 'e Paula 'a Tīmote ke ne tu'u ma'u ai pē 'i he'ene malanga'i 'a Sīsū Kalaisi, ke ne pipiki ai pē ki he akonaki mo'oni 'o e Ongoongolei mo e Fuakava Motu'á, mo fai hono fatongia fakafaiakó mo faka'evangelioó, neongo 'ene fehangahangai mo e ngaahi faingata'a mo e ngaahi fakafepaki.” (Talateu). Ko e laumālie 'eni na'e fatu 'aki 'e Paulala 'a 'ene talatalaifale 'oku hā 'i he Ki'i Ama 'o e 'ahó ni. Ko 'ene fakamahino kia Timote, 'oku fe'unga 'ānoa 'a e “Folofola ... kuo fakamānava'i 'e he 'Otuá” ke fai 'aki 'a hono “ako'i, tokoni'i, fakatonutonu, mo fakahinohino” ia, ko e “kakai 'a e 'Otuá,” koe'uhi ke ne malava 'o fai 'a e ngaahi ngāue 'aonga kehekehe kuo ui ia ki ai. 'Oku mahino 'a e ma'u 'anga mafai 'o e Folofolá, he neongo ko e hiki 'e he tangata, ka na'e “fakamānava'i 'e he 'Otuá” 'a hono hiki, ko e Folofola Mo'ui (*Living Word*). Me'apango kuo hoko 'a e Folofolá ko e me'a kuo fai ai 'a e femotumotuhi, tu'unga 'i hono fakakikihi 'i 'o e “mo'oni.” 'Oku fa'a ngāue'aki 'e he tokolahi 'a e Ki'i Ama 'o e 'ahó ni, ke taukave'i 'aki 'a 'enau “mo'oni,” pe ko 'enau fakatonulea'i ha kupu'i Folofola ke taukave'i 'aki ha me'a 'oku nau tui mālohi ki ai. 'Oku tau hē mama'o 'i he taimi 'oku tau me'angāue'aki ai 'a e Folofola Mo'ui na'e fakamānava'i 'e he 'Otuá, ko e mahafu ke tukuhifo 'aki ha ni'ihi, vahevahe'i mo fakasi'isi'i. Tala 'e he kau faiako Folofola 'a e maumau lahi 'oku hoko 'i hono me'a ngāue'aki 'a e Folofolá ko e me'a mālohi faka-kautau ke maumau'i mo tāmata'i 'aki ha toko taha kehe, kae 'ikai ke ngāue'aki ko e ki'i hele masila (hele fai tafa 'a e toketā) 'oku sivilisi'i 'aki 'a hotau lotó. Ko e laumālie ia 'o e Ki'i Ama 'o e 'ahó ni. Ki he ako'i: Ko e Tohitapú ko ha ma'u'anga tokoni ia ki hono ako 'o e mo'oni, 'o 'ikai ko hono fakamafola 'o e ta'e mahino mo e ta'e'iló. 'Oku ngāue mai 'a e Folofolá ke ako'i kitautolu ke mahino 'a e 'Otuá, mo 'ene fekau'aki mo kitautolú, kaungā'api, mo māmaní. Ki he valoki mo e fakatonutonu: Ko e fatongia 'o e Tohitapú ke pole'i hotau kitá ke tau 'uluaki a'usia 'a 'etau tōnounou mo 'etau angahalá, 'o 'ikai ko hono fakae'a 'a e ngaahi mele mo e tōnounou 'o ha ni'ihi kehé. Ko e me'angāue ke fakatonutonu kitautolu 'i he taimi 'oku tau hē ai mei he ngaahi founa 'a e 'Otuá pea ke fakafoki kitautolu ki ha tu'unga totonu. Ko e Folofolá ko hotau leuleu mafana, ko hotau tokoni 'ofi, ko hotau kaungamea'a mamae. Ko e taimi pe 'oku tau me'a ngāue'aki ai 'a e Folofola ke taukave'i 'a e fehi'á, pea ke patoloaki 'a e maumau mo e femotumotuhi, pea mahino kiate kitautolu, kuo tau hē mei he “ako, tokoni, fakatonutonu mo e fakahinohino” na'e fatu 'aki 'a e Folofolá ke hoko ko h tau mo'ui'anga 'o 'ikai ke 'ohofi tamate'i 'aki ha ni'ihi. Tau tali 'a e me'a'ofa fungani 'a e 'Otuá, ko e Folofola Mo'ui, pea me'angāue'aki ke ““Ke tau fakamo'oni 'oku 'afio 'a e 'Otuá 'i hotau lotó: Ko e Fononga 'o e Tupulekina mo e Hounga'ia.”

Ānau, Lotu mo e Aukai: 'Oku 'ia Kalaisi pē he Folofola mo'ui, Me'akai ia he Laumālie, He Folofola mo'ui; Me'a ke maama 'a e lotu, Fakatupu 'a e poto. Lea fakaofa, Lea 'oku vovo, Ko e fu'ufu'unga mo'ui.

Tūsita, 'Okatopa 14: Lau Folofola – Saame 119: 97-104.

Ki'i Ama: Saame 119: 99-100, “'Oku ou 'atamai ange 'i hoku kau faiakó kotoa; He 'oku fai 'eku fakalaulauloto ki ho'o 'ū fakamo'oni na. 'Oku lahi 'eku 'ilome'a 'i he kau mātu'á, Koe'uhi Kuó u tauhi ho'o ngaahi fekau na.”

Pou 'Ao: 'Oku tala 'e he kau faiako 'o e kuonga mu'á, kapau 'oku finangalo 'a e 'Otuá ke ne tāpuaki'i koe, te ne tuku mai 'a e tokotaha poto 'i ho'o mo'ui. Pea kapau 'oku lotu 'a e fili ke ne haveki koe, te ne tuku mai 'a e tokotaha poto ki ho'o mo'ui. Ko e poto mo'oni ko hono 'ilo ko hai na'á ne 'omai 'a e potó ki ho'o mo'ui. (*When God wants to bless you, he puts a wise person in your life. When the enemy wants to destroy you, he also puts a person in your life. Wisdom is knowing who sent who.*) 'Oku tau vakai ki he poto mo'oni faka-'Otuá 'i he Saame 'o e 'ahó ni. 'Oku tau mo'ui 'i ha sōsaieti 'oku lahi ai 'a e me'a ke tau fili mei ai 'o fakatatau ki he'etau fiema'ú. 'Oku fihitu'u 'a e “'ilo mo e mo'oni” 'i hono fakaa'u mai 'e he ngaahi ma'u'anga tala 'o e kuongá ni. Ka tau vakai ki he mo'oni faka fonua mo faka politikale, 'o tatau 'i Tonga mo e fonuá ni, 'oku fihitu'u 'a e ngaahi tala 'oku nau fe'au'auhi ki he “mo'oni.” Kuo lahi 'a e ngaahi letiό, nusipepá, televise mo e ngaahi ma'u'anga tala 'oku fakafou mai 'i he ngaluopé pea 'oku tau atāina mo kehekehe 'a 'enau founa fakahoko 'o e ongoongó 'o fakatatau ki he 'asenita faka-politikale, faka-Siasi, fakafo'ituitui etc. 'oku nau tu'uaki. Ko hotau fatongia leva ke tau sivilisi'i 'a e ngaahi tala mo e ngaahi ma'u'anga tala 'oku tau fanongo mo sio ai ke toki ma'u mei ai 'a e mo'oni. Pea na'a mo e mo'oni faka teolosia, 'a hono fakamatala'i 'a e fe'ao 'a e 'Otuá mo e tangatá, 'oku talanga'i mo fihitu'u. Me'apango kuo hoko 'a e fefusiaki ko iá ko e me'a ke ne vahevahe'i 'a e nofo 'a e kāingá, 'i he lotofale 'o e Siasi, fāmili mo e fonuá. Pea tau toki fekikihiaki ai pe ko e fē 'a e Siasi mo'oni mo e tokāteline 'oku totonú. Ko e Lēsoni 'o e 'ahó ni 'oku fokotu'u mai ai 'e he fatu Saamé 'a e founa ke fai 'aki 'a hono sivilisi'i 'o e ngaahi me'a 'oku “mo'oni” pea ko e me'a fe'unga ia ke fafanga 'aki hotau laumālié. Na'e mahino ki he fatu Saamé 'a e

palopalema 'oku tau fekuki faka'aho mo ia, 'i he lahi 'a e ngaahi me'a kehekehe 'okú ne felei 'etau fakakaukau pea tau hē ai mei he mo'oni. Ko e founga pē 'e lava ai ke tau kei tu'u ma'u 'i he mo'oni 'a e 'Otuá ko 'etau mo'ui'aki 'a e Folofola 'a e 'Otuá 'i he 'aho kotoa pē. He 'oku tau ma'u ai 'a e "potó," 'o tau "'atamai ange"' iate kinautolu 'oku nau feinga ke fai hotau ako'i hala, pea tau "'ilo'ilo me'a ai"' ke tau malava 'o fakafehalaaki 'i 'a e ngāue mai 'a e filí. Ka ko e taupotu 'o e koloa 'o e poto faka-'Otuá 'oku tau a'usia 'i he 'etau fakalaulauloto ki he 'ene laó, ko 'ene faka'ilo mai kiate kinautolu 'a e fakangatangata 'a 'etau a'usiá pea mo e fiema'u ke tau kei nofo ma'u 'i he fekumi mo e fakalaulauloto ki he 'ene laó. Tauange ke tau hanganaki 'i he feohi faka'aho mo 'ene Folofolá, pea tau fakalaulauloto ki ai 'aho mo e pō, ke tau a'usia ai 'a e poto fakae 'Otuá 'i he māmani faingata 'a 'oku tau mo'ui ai.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: Sisu ko ko e pe 'a e Maama mo'onia, fa'ahinga poto kehekehe, ko ho huelo ia. 'Emeni.

Pulelulu, 'Okatopa 15: Lau Folofola – Luke 18: 1-8.

Ki'i Ama: Luke 18: 7-8, "'Ikai koā 'e malu' i 'e he 'Otuá 'ene kakai 'ofeina 'oku nau lotu ki ai he 'aho mo e pō? Ko e me'á ni 'e hanga kehe ai pe meiate kinautolu? 'Oku ou tala fakamātoato atu kiate kimoutolu, te ne tokoni' i leva kinautolu. Ka 'oka hoko mai e Foha 'o e Tangatá ki māmani, he te ne kei ma'u ha kakai 'oku tui?"

Pou 'Ao: Na'e talaki 'e he kau tala-fakapalōfita 'o onopooni 'e fakahoko 'a e "Punakaki" 'i Sepitema 23, 2025, ko e fakamo'oni ki he Hā'e le hono ua mai 'a Kalaisí. Pea 'ikai ke hoko, pea toe fai 'a hono liliu si'i, 'o pehē ko e ki' i fehalaaki si'isi' i pe 'i he fetongi mei he tohi mahina 'o e kuonga mu'á ki he tohi mahina 'o e kuongá ni, pea tokua na'e 'ikai ke mea' i 'e Sīsū 'a e liliu 'o e tohi mahiná, pea 'oku 'uhinga ai 'a e ki' i fehalaaki, ka ko e 'aho totonu ko 'Okatopa 6-7, 2025. 'Oku tau kei 'i heni pe, 'o mahino na'e 'ikai ke fakahoko 'a e Punakakí. Ko e tuí mo e lotú ko e ngafa 'e fai pe 'o a'u ki 'itaniti, 'o 'ikai ke tau pule ki hono taimí mo hono founga. 'Oku loloto ma'u pe 'a e talanoa fakatātā (*Parables*) 'a Sīsū. 'Oku kau 'a e talanoa 'oku tau fakalaulauloto ai 'i he talanoa 'oku lahi hono ngaahi faka'uhingá, pea ala fihí 'a hono fakatonulea'í. Ka 'oku maama mai 'a e ngaahi fakakaukau lalahi mei he talanoá. Ko e 'uluakí, ko hono fakamahino mai 'e Sīsū, kapau 'oku ala fai lelei 'a e fakamaau faka-e-māmani ko ení, pea fēfē ai 'a e 'Otuá ko e Fakamaau faka-lao, pea 'okú ne mafeia 'a e me'a kotoa pe 'i he fononga 'oku tau fai 'i he mamani ko ení. Pea fakamama'u 'a e Ki' i Ama 'o e 'ahó ni ki he mahino 'e a'u mai 'a e fakamo'ui fakalaó mo e meesi 'a e 'Otuá ki hono kakai 'i he taimi haohaoa pe 'a e 'Otuá. Ko e 'Otuá "'okú ne kau 'i he 'etau 'apisia, Ha'u 'ete vaivai 'o pukepuke, Toki kaume'a fafale ia, Sīsū pe! Sīsū pe!" 'Oku 'ikai ke hangē ko e fakamaau fakamāmani 'o e Palapolo 'a Sīsū. Ka ko e uki mo e fekau 'o e Palapoló ke tau tu'u ma'u, 'o lotu ta'e tukua, pea tauhi ki he 'etau 'amanaki lelei, 'o matatali ki ha 'aho mo ha houa 'o 'ene foki mai, pea ko 'etau foki kiate ia, ke mahino 'oku tau tauhi 'a e tui totonú. Me'apango he 'oku lahi pe 'a e kau tala faka-palōfita loi 'i he fononga 'oku tau fai. Pea mahino 'a e makehe atu 'a e ni' ihi, pea ngalingali 'oku hū ai pe mo e aafe ki he 'atamai vaivai, 'o hangē ko e kau tala 'o e Punakakí. Ka 'oku tau kau pe mo kinautolu 'i he talatala kehe 'o tau fokotu'u 'a 'etau ngaahi faka'uhinga 'o tau mavahe ai mei he tui mo'oni. Tau tala 'oku kei toe lahi pe hotau taimí. Tau tala 'oku sai pe 'etau fai 'a e fanga ki' i "angahala iiki" he 'oku tau tokanga pe ki he lotu mo fua 'a e ngaahi kavenga 'a e Siasí. Pea tau hē ai 'o fakamoleki hotau taimi pea tau fetu'oaki ai 'i he fonongá. 'Oku fēfē 'a e fononga 'oku tau fai? "Ka 'oka hoko mai e Foha 'o e Tangatá ki māmani, he te ne kei ma'u" ko e 'okú ke tui pea 'okú ke fakahoko 'a e ngaahi ngāue 'oku fakamo'oni ki ho'o tui? Tauange ke fotufotuaki pea hā sino 'a 'etau tuí 'i he 'etau tō'onga mo'ui 'i he 'ahó ni, pea mo e 'aho kotoa 'o e toenga 'o 'etau mo'ui.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: Lotu kāinga he me'a kotoa, Ko Sihova 'e fanongoa. Faingofua pe faingata'a, Lotu ai pe 'o ta'e tala'a.

Tu'apulelulu, 'Okatopa 16: Lau Folofola – Selemaia 31: 27-34.

Ki'i Ama: Selemaia 31: 31, "Vakai, 'oku hoko mai ha taimi – ko Sihova ia mei he Ta'ehamai – 'a ia te u fai ai mo e fale 'o 'Isileli mo e fale 'o Siuta ha fuakava fo'ou."

Pou 'Ao: Ko e "Laó" na'á ne pukepuke 'a 'Isileli mo e 'Otuá ki he'ena Kovinanité. 'Oku fakamahino mai 'e Selemaia 'i hotau Ki' i Amá 'a hono toe fakafo'ou 'o e Fuakava ko ia 'i he kaha'ú. Ngalingali na'e maumau 'a e Fuakava 'i hono teu fakafo'ou. Ko e 'uluaki Fuakava na'e hiki ia 'i he maka (Lao 'a Mosese) pea kapau leva 'oku 'ikai ke toe ngaue 'a e Lao na'e tongi he maká, pea liliu e founga 'o tongi ia ki he lotó. Ko e fatongia 'o 'Isileli ko 'enau tauhi e Lao 'a Sihová, pea ko e fatongia 'o Sihová ko 'ene tauhi 'a 'Isileli. Ko e Kovinanite 'o e fetauhi'aki, pea hangē pe ko ha toe aleapau, 'oku maau mo mā'opo'opo hono hiki he pepá mo e maká, kae 'ikai ke fu'u maau mo movetevete hono faka'ulungaanga'í. Angahala 'a 'Isileli kia Sihova 'i he 'ikai ke nau fai ki he' enau aleapáu, pea 'oku mou mea' i pe 'a e tu'unga na'e a'u ki ai 'a 'Isilelí. Ko e kakai pele ení 'a Sihová, ne tā mo tupe' i 'e

Papilone ‘o hangē ha li’ekinā. Ko e ‘ahó ni kuo hoko mai e folofola ‘a Sihova ki he Palofita pea ko e tala ‘o e fakatu’amelie mo e ‘amanaki lelei. “‘E ‘i ai e ‘aho ‘i he kaha’ú, ‘e fai ai ‘e Sihova mo ‘Isileli mo Siuta ha Aleapau Fo’ou.” Ko e taimi ia ‘o e nonga ‘a e lotó mo e fakakaukau, he kuó na’a e tangí, pea fiefia e mamahí. Ko e me’a fo’ou ia ‘oku fai ‘e he ‘Otuá ki hono kakaí, ko hono hiki ‘ene Laó ‘i honau lotó. Ko e me’a fo’ou ia ‘e hokó, “Loto mo e ‘atamai Ko ho Pule’angá ia, Fokotu’u taloni ai Tala ai ho fatongia.” Ko e “Fuakava fo’ou mo e ‘Otua,” ko ‘ene fakafo’ou a loto pea fotufotuaki ia he tauhi vā ki he ‘Otuá mo e kakaí. Kapau na ko hono tohi pe ki he lotó, ka ‘oku faingata’á he kuo pau ke ho’ata ia he mo’uí ki tu’á. Ko e tohi ki he lotó, ‘a e Fuakava fo’ou mo e ‘Otuá, ‘oku kamata ia ‘i he Fakatomala mo e vete angahala. Kuo nau situ’a mei he ‘Otuá, pea kuo ngalo honau Koelí. Kuo fetongi ‘e he Ouau e tauhi vā. “Vakai ‘oku hoko mai e taimi ... Ko Sihova ia mei he Ta’ehāmai ...” Ko kimoutolu na’a mou situ’a mei he ‘Otuá te mou toe tafoki ki ai, pea te mou tauhi ia ko homou ‘Otua pea te ne tauhi kimoutolu ko hono kakai. Ko e talanoa ‘o Sīsū, ko e talanoa ia ‘o e “Fuakava Fo’ou.” Na’e ‘iloa ‘a Selemāia ‘i hono kuongá ko e Palōfita Tangilaulā, kae tala ‘e ‘Aisea ‘i hono taimí, ko Sīsū ‘a e Sevāniti Falenga Mamahí. Fakakakato ‘ia Sīsū ‘a e me’a na’e sio ki ai ‘a Selemāia. Ko e hoko mai ‘a Kalaisí, ko e hoko mai ai pe ia ‘a e Pule’angá ki māmaní. Ko e Fuakava fo’ou na’e fakakakato ia ‘e Kalaisi ‘i he’ene Pekia mo ‘ene Toetu’ú. ‘Oku tau fakamo’oni ki he Fuakava Fo’ou ko iá ‘i he’etau Komiuioni Toputapú, “Pehē foki ‘ene to’o ‘a e ipú ‘i he hili ‘a e ‘Ohomohé. Pea ‘i he hili ‘ene fakafeta’i ia na’a ne ‘oange ki he’ene kau Ako ‘e ne me’a. ‘Ko hoku totó ‘eni ko e toto ‘o e Fuakava fo’ou. Lilingi ma’amoutolu mo e tokolahi koe’uhi ke lava ai ‘a e fakamolemole angahalá. ‘Ilonga ho’omou ma’u iá, mou fai pehe ko hoku fakamanatu.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tongi ho’o laó ki hoku lotó ‘e ‘Otua, pea ke ako’i au ke u poto ‘i hono tauhi hoku vā ki he ‘Afioná pea mo e kaungā’apí. ‘Emeni.

Falaite, ‘Okatopa 17: Lau Folofola – 2 Timote 3: 14-4:5.

Ki’i Ama: 2 Timote 4: 5, “Ka ko koe ia, ke ke loto mokomoko ai pē mo ‘ūkuma. Tūkingata hono malanga’i e Ongoongo Lelēi pea fai ke a’u ho fatongia mei he ‘Otuá.” (Taulua). Ka ko koe, ke ke faka’ehi’ehi mei he konā ‘i he me’a kotoa pē; kātaki e ngaohikovia, fai ‘a e ngāue faka’evangeliō, fai hono kotoa ‘o ho lakanga. (TMB)

Pou ‘Ao: Hangē ko ia ne tau lave ki ai ‘i he kamata’anga ‘o e uiké, na’e feinga ‘a Paula ke fakatoka ‘a e ngaahi koloa mahu’inga ‘o e ngāue faka-faifekau kia Timote. Ka ‘i he taimi tatau ko e faiako ‘eni ‘a e taukei mo e mataotao ‘i he mala’e ‘o e evangeliō mo e tauhi kakaí, he na’e lave’i ‘e Paula ‘a e faingata’a ‘a e’a’u ki ai ‘a e ngāue ‘a Timoté. Ko e akonaki ‘a Paula kia Timote – Fai pe hono tukuingatá ‘i he malanga mo e akonaki ‘o fakahoko ‘i he ngaahi founa kehekehe, kae mahino pe ki ai ‘e ‘i ai pe ‘a e fa’ahinga ‘e “veli honau telingá”, pea nau hanganaki ‘i hono “fokotu’u niu” mai ‘enau ngaahi talatalakehé. “Ka ko koe ia, ke ke loto loto mokomoko ai pē mo ‘ūkuma...” Tatau ai pē, pe ‘e tali ‘e he kakaí pe ‘ikai, pe te nau lau mai, ‘ita mai, mamahi mai, pe ko e hā ‘a e tūkunga ‘e a’u ki ai ‘a e kakaí, ko eni ‘a e akonaki ‘a Paula ki hono foha ‘i he Lotú— “ke ke loto mokomoko ai pe” pea ‘i he fakalea ‘a Molitoni, “ke ke faka’ehi’ehi mei he konā.” Ko e malie ‘eni ‘o e Folofola, ‘o e’a heni ‘a e tefito’i palopalema ‘oku tau fa’a fekuki mo ia ‘i he talanoa ki he Folofola, ‘i he fakakaukau ko e fo’i lea kotoa pe ‘i he Tohitapu ko e folofola tonu ia ‘a e ‘Otuá, pea ‘oku fiema’u ke tau tali kakato ‘a hono ‘uhingá. Kae mahino ‘i he ongo liliu ko ‘ení, ko e Folofolá ko e hiki ‘e he tangata, pea ko e tangata na’e mo’ui ‘i he kuonga mo e ‘ātakai, pea kuo pau ke ‘i ai ‘a e fekau’aki ‘a e ta’au ‘o e kuongá, taimí, ‘ulungaanga fakafonuá, leá, mo e hā fua, pea mo e tangata na’a ne hiki ‘a Folofolá. Pea ‘e lau ‘e he tangata / fefine ‘oku mo’ui ‘i he kuonga mo e ‘ātakai kehe, pea ‘e pau pe ke fekau’aki. Ko e nāunau totonu ia ‘o e Folofola ‘oku Mo’ui. Ka tau foki ki he Ki’i Amá. Ko e lea “loto mokomokó” (*sober*) ko e liliu mei he lea faka-Kalisi ‘oku ‘uhinga ke fiemālie, mokomoko, fakama’uma’u mo nonga. Ka ‘i he tikisinale liliu mei he faka pālangi ki he faka-Tongá, ‘oku liliu ‘a e *sober* ko e “ikai hu’akava’ia,” ‘o fetaulaki ia mo e liliu ‘a Molitoni. Pea mahalo ‘oku fe’unga pe, he ko e fehangaangai ‘o e loto mokomokó ko e hoha’a, longoa’a, tafulu, ‘afungi mo e hā fua ‘a e ngaahi ‘ulungaanga ‘oku ‘osi hangē pe ia ha konā. Ka ‘oku mahu’inga makehe ‘a e liliu ‘a e Tauluá ‘o tautautefito ki he kuongá ni. ‘Oku a’u ki he lotofale ‘o e Siasí, ‘oku hoko ai ‘a e maumau mo e femotumotuhi. Pea ala mai ‘a e ngaahi fu’u misini faka politikale, tekinolosia, fakasōsiale ‘o faka’ai’ai ‘a e fehi’á mo e fesitu’a’akí, pea hoko ‘a e kauhala kehekehe ‘i he ngaahi isiu (*issues*) ‘o e kuongá ni, ko e maumau’anga ‘o e Siasi, fāмили mo e kaungāme’a. ‘Oku ‘aonga lahi ‘a e uki ke tau fakamokomokó ‘o tukuange ha faingamālie ki he manava’ofá, fakapotopotó, toka’i mo e ngaahi kelesi ‘a e ‘Otuá ke ngāue mai ki hotau lotó mo ‘etau mo’ui. Pea te tau mavahe ai mei he maumau mo e femotumotuhi ‘o “tau fakamo’oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga’ia.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E Laumālie me’a mai ke tau fe’ao tu’u ma’u ‘o ‘omi ‘a e loto mokomoko mo faa’a ‘ūkuma keu ‘inasi ai, peau hoko ai ko ho fakamo’oni ‘i he mamani ko ‘eni. ‘Emeni

Tokonaki, 'Okatopa 18: Lau Folofola – Selemaia 31: 31-34.

Ki'i Ama: Selemaia 31: 34, “Pea ‘e ‘ikai kei ako ‘e ha taha ki hono kaungā‘apí, pe ki hono kāingá, ‘o pehē, ‘Mou ‘ilo ‘a Sihova: he te nau ‘ilo au kotoa pē, ‘o fai mei he si‘i ki he lahi - ko Sihova ia mei he Ta‘ehāmaí. He te u fakamolemole ‘enau koví, pea ko ‘enau ngaahi angahalá ‘e ‘ikai te u toe manatua.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘i ai ‘a e palovēpi ‘a e kau Siainá ‘oku pehē: Ko ia ‘oku ‘iló, ‘oku ‘ikai lea; ko ia ‘oku leá, ‘oku ‘ikai ‘ilo. (*Those who know do not speak; those who speak do not know*.”) Ko e fakakaukau ‘okú ne lave‘i ‘a e loloto mo e kánokato ‘o e ILÓ, pea mo ‘ene liua mo tu‘utu‘unia ‘a e mo‘uí, ‘o mavahe ia mei ha me‘a ‘oku ako‘i pe ko ha me‘a ‘oku lea ‘aki pe talangutu pē. Ko e nāunau ia ‘o e Kovinānite fo‘ou ‘a Sihova mo e kakai ‘Isilelí pea mo hono fakaikiiki. Na‘e makatu‘unga ‘a e ILO ‘e he kau ‘Isilelí ‘a e ‘Otuá mei he ngāue na‘e fakahoko ‘e he ‘Otuá kiate kinautolu. Na‘e tuha pe ke li‘aki kinautolu ‘e he ‘Otuá peá ne tukuange ke nau nofo popula ai pē, ka na‘á ne “fakamolemole‘i ‘enau koví, pea ko ‘enau ngaahi angahalá ‘e ‘ikai te u toe manatua.” Na‘e ‘ikai ko ha me‘a na‘á nau ako ki ai, pe ko ha me‘a na‘e talaki pe kiate kinautolu, pe ko ha me‘a ne nau faka‘amu pe ki ai. Ka ko e fakamolemole mo e mo‘uí fo‘ou ko e me‘a ne nau sio tonu ai, pea nau a‘usia tonu. Ko e sio tonu ko iá, mo e ‘ilo tonu ko iá ‘oku makatu‘unga ai ‘a e kovinanite fetauhi‘ahi ‘a e kakai ‘Isilelí pea mo e ‘Otuá. Ko e kovinanite ko iá na‘e fakasino ‘i he kolosí, pea ‘oku kei hoko ko e makatu‘unga ki he fetauhi‘aki ‘oku tau fai pea mo e ‘Otuá. ‘Oku fēfē ‘etau tauhi ki he kovinanite ko iá? ‘Oku hā nai mei he ‘etau tō‘onga mo‘uí-‘etau leá, ngāué, fai tu‘utu‘uni ki he ‘etau pa‘anga mo ‘etau koloa, fai tu‘utu‘uni ki hotau taimi - ‘oku tau ‘ilo ‘a Sihova? Na‘a ‘oku kei ‘ekea pe ‘e ha ni‘ihi ‘o hangē ko e fatu fehu‘i ‘o e Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni, “okú ne ‘ilo nai ‘a Sihova?” Na‘a ‘oku tau mo‘ua ‘i hono talanoa‘í, pea tau pōto‘i ‘i hono fakamatala‘i ‘etau tuí mo ‘etau tauhi ‘a e kovinanite mo e ‘Otuá, kae kei fifili ‘a e kaungā fonongá pe ko hai koaa hotau ‘Otuá. He ‘oku mo‘oni ‘a e palovēpi ‘a e kau Siainá, ko e ILÓ ko e me‘a ‘oku loloto mo aofangatuku. Kapau ‘oku tau ‘ilo ‘a e ‘Otuá, pea ‘oku tu‘utu‘unia ‘e he ‘ilo ko iá ‘a ‘etau mo‘uí, ‘o liliu kitautolu ‘i loto mo tu‘a, pea ‘e hā sino ia ‘i he tō‘onga mo‘uí mo e ngāue te tau fakahokó. Mo‘oni ‘a e tala ‘oku fa‘a onгона ‘i he feohi‘angá, “mālō pe ‘a e fāvaí, ka ‘oku feima‘u ‘a e fo‘i tōpaí.” Tauange ke tau fakapapu‘i ‘oku tau ‘ILO ‘a e ‘Otuá, pea tau fakasino mo fakatō‘ongamo‘uí ‘i ‘a e ‘ILO ko iá ‘i he ‘etau mo‘uí. Pea “Ke tau fakamo‘oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga‘ia.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Oku ou ‘ilo ‘a hoku huhu‘i, ne fua ‘eku hia ‘i he funga ‘akua. ‘O ui keu ha‘u ‘o ma‘u ‘a e mo‘uí, pea fakafeta‘i na‘aku ha‘u ‘o ma‘u. Ka e fefe ‘a koe, ‘a ko e ‘ala. ‘Emeni.

Sāpate, ‘Okatopa 19: *Sāpate hono 22 Hili ‘a e Pēnitekosi. (Lanumata).*

Lesoni: Selemaia 31:27-34; Saame 119:97-104; 2 Timote 3:14-4:5; Luke 18:1-8.

Mōnite, ‘Okatopa 20: Lau Folofola – Saame 65: 1-8.

Ki'i Ama: Saame 65: 1, “E ‘OTUA, ‘oku tatali ‘a e fakamālō kiate koe ‘i Saione: pea ‘e fai kiate koe ‘a e fuakavá” (TWB).

Pou ‘Ao: ‘Oku hanga ‘e he fatu Saamé ‘o fakahikihiki‘i mo fakalāngilangi‘i ‘a e faka‘ofo‘ofa ‘o e Fkatupú, peá ne vikia mo e ‘Otua na‘á ne fai hotau ngaohi pea fakahaofi kitautolu mei he tu‘utamakí mo e ‘auhá pea fakaafe‘i ke tau fengāue‘aki vāofi mo e me‘a kotoa pe ‘i he‘ene Fakatupú. Ko e uki ke kau fakataha ‘a e hako‘i tangatá mo e kotoa ‘o e me‘a fakatupú ‘i hono hiva ‘aki ‘a e fakafo ‘o e ‘Otua ‘i he me‘a kuó ne ngaohi ‘i he fonuá, ‘a e mo‘ungá mo lauuá pea mo e ‘oseni ‘oku mafolá. ‘Oku hanga ‘e hotau vā mo e me‘a fakatupu ‘a e ‘Otuá ‘o fakamatala‘i ‘a e tu‘unga ‘oku ‘i ai ‘etau tauhi vā ki he ‘Otuá. ‘Oku ‘i ai ‘a e feitu‘u ‘oku ‘iloa ko *Machu Picchu* ‘i Peru, ‘Amelika Tonga pea mo e Tele‘a Toputapu (*Sacred Valley*) pea ko e taha ‘o e ngaahi “Me‘a Fakafo ‘e 7” (*Seven Wonders of the World*), ‘o fakamatala‘i ‘a e nāunau‘ia ‘o Sihova Sāpaotí. ‘Oku hanga ‘e he Tele‘á mo e me‘a kotoa ‘oku ‘i ai ‘o fakamanatu mai ‘a e fu‘u mafi ‘o e ‘Otuá ‘i he faka‘ofo‘ofa mo ‘ene nāunau‘iá. ‘Oku lau pe ‘e he kau ‘Initia (kakai ‘o e fonua) ko e ‘afio‘anga eni ‘o e ‘Otuá. ‘Oku hangē ‘a hotau Ki‘i Ama ki he ‘ahó ni ko ha fono kuo talaki pea ‘e fai ‘a e “tatali” ke fakatu‘uta ‘a e hā‘unga ‘oku tuha mo fe‘unga pea mo e lahi ‘o e ‘Otuá ‘oku talí. Ko hono hā‘ungá, ko e “fuakava,” ko e foaki kakato ‘o e mo‘uí mo e loto ke fai ‘aki ‘a e me‘a na‘e tu‘utu‘unia ‘e he ‘Otua ki he‘ene me‘a fakatupú. Ko hono fakalea ‘e he Filosefa ‘o Kalisi, *Aristotle*, “Na‘e fakatupu ‘e he ‘Otuá ‘a e me‘a kotoa pe ke fai ‘a hono fatongia totonu.” Pango pe he ‘oku fa‘a mo‘ua ‘a e fa‘ahinga ‘o e tangatá ‘i he “sio-kitá” ‘o nau fakakaukau ‘oku makatu‘unga ‘iate kinautolu ‘a e ma‘u‘anga fakafeta‘i ‘a e ‘Otuá. Kae fakamanatu mai ‘e he

Saame 'o e 'ahó ni, 'oku kau 'a māmani kotoa he tauhi mo e fakalangilangi 'i 'o 'Otuá. 'Oku fakaholo mamata 'a e ngaahi me'a 'o e Fakatupú 'oku fakalau 'e he fatu Saame he 'oku nau kei talangofua kakato ki he tu'utu'uni mo e 'uhinga na'e fakatupu ai kinautolú. Ka tau vakai ki he'ene me'a fakatupu 'i he pongipongi, 'oku kei hopo 'a e la'ā 'i hono taimi, 'oku kei tala 'e he manupuná 'a e a'u mai 'a e 'ahó, 'oku kei tō 'a e hahāu ke fakamākona 'a e funga lautoká, 'oku kei tafe 'a e vaitafé ko e mo'ui'anga 'o e fonuá. 'Oku fēfē 'a e fakafeangai 'oku tau faí, 'a kitautolu "kuó ke fakatoesi 'i pē ke ne 'otua, Pea 'oku ke fakakalauni 'aki 'a e lāngilangi mo e faka'apa'apa'ia?" (Saame 8:5). 'Oku lele hake 'a e mā 'i he vakai ki he fakafeangai 'a e tangata 'i he māmani ko 'eni. 'Oku 'ikai ke tau fa'a laua 'a e me'a kuo maumau 'i 'e he tangatá tu'unga 'i he 'ikai ke tau faí 'a e me'a 'oku tonu ke tau faí. Tau tulituli ke kau fakataha mo e ngaahi me'a fakatupu kotoa 'a e 'Otuá, 'o fakafonu 'aki 'a Saione, 'a hotau lotó, 'a e fakamālō pea fakasino 'i he 'etau tukupā "Ke tau fakamo'oni 'oku 'afio 'a e 'Otuá 'i hotau lotó: Ko e Fononga 'o e Tupulekina mo e Hounga'ia."

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko e 'ofa hulu si' o 'ofa 'Eiki; Ko hai ha taha te ne fa'a a'au? Kau fie tala hano kongá si'i, 'Ofa ne kumi ki he hia ko au, 'O fakaofi. 'Emeni

Tūsíte, ‘Okatopa 21: Lau Folofola – Luke 18: 9-14.

Ki'i Ama: Luke 18: 9-10, "Ko e fo'i talanoa fakatātā eni na'e fai 'e Sīsū ke fanongo ki ai e kakai na'e fie mā'oni'oni, 'o nau sio lalo ki he kakai kehé. 'Tokua na'e tutu'u atu ha ongo me'a ki he Temipalé ke fai ha'ana lotu. Ko e toko taha ko ha Fālesi, pea ko e toko taha ko ha tangata tānaki tukuhau."

Pou 'Ao: 'Oku fakahinohino kitautolu 'e Sīsū 'i hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni ki hotau kehekehe 'i he taimi 'oku tau tu'u ai 'i he 'ao 'o e 'Otua Māfimaifi. Ko e 'uluaki fakatātā, ko e Falesi pea 'oku hanga 'e he ngāue 'okú ne faí pea mo hono tu'unga 'i he sosaieti 'o fakamatala' i ia 'i he'ene fakakaukau - tokua 'oku kau ia he saí. Pea ko hono ta'aú pe ia ko 'ene fai fakafeta' i ki he 'Otuá he tāpuaki 'oku toloto monū'ia ai. Ko e matāpule 'e tahá ko e tānaki tukuhau pea 'okú ne 'ilo' i lelei pe hono tu'unga 'i he nofo 'a e sosaieti. 'Oku 'ikai ha taha mei hono kāingá ki he kotoa 'o e sosaieti 'e oli'ia ai pea 'oku mahino ai pe ki ai ('i hono loto), hono tu'unga 'i he 'afio mai 'a e 'Otuá. 'Oku fakamā'opo'opo 'i he talanoa fakatātā (palapolo) 'a e ongo tangatá ni 'aki hona lakangá, 'a 'ena ngāue na'e faí. Na'e 'ikai ke toe kau mai mo ha toe me'a kehe ke hangē ko e anga 'etau nofó ke fakamatala' i kitautolu 'e hotau tu'unga 'i he fāmili, tukufakaholó, nofo 'a e sosaieti, feitu'u na'a tau tupu ai pea na'a mo e 'apiako mo e anga 'o 'etau feohi 'i he sosaieti. 'Oku mālie 'a e akonaki 'oku fai 'e Sīsū 'i hono hiki 'e Luké he neongo 'oku 'ikai ke faka'autiliki mai 'a e puipuitu 'a 'o e ongo tangatá ni, ka 'oku mo'oni 'a e hua 'oku taká, "oku 'ange'ange pē 'a e tamasi' i 'i he ta'ahiné." Ka tau vakai ki hona ngafa fatongia 'i he nofo 'a e sosaieti 'i he 'aho ko iá 'o tānaki tu'unga 'a 'ena tō'onga mo'ui 'i hono muimui' i 'a hona fatongia ki he lelei tahá, 'okú na mahanga pe 'i he tōnōnou 'o fakataua ki he me'afua faka-Kalaisi. Na'e fakalahi 'e he Popilikané 'a e tukuhau 'a e kakai ke kaiha' ai, pea faka'alanga lelei pe e Falesi koe'uhi ko e sio 'a e kakai. 'Oku tau fakafeta' i pe he koloa fungani 'oku tau lave monū ai mei he Kōsipeli 'a Luké he neongo ko 'ene akonaki na'e fai ki he kau Kalisitiane 'o e 'aho ko iá ka 'oku tau kau ai pe mo kitautolu 'i hotau kuongá ni.

Neongo 'oku ngali tukuhifo 'e he talanoá 'a e Falesi, ka ko hono 'ai mo'oni pe ia he na'e kau mo ia he mahaki'ia faka-e-loto na'e feinga 'a Sīsū ke faito'ó ko e "fie mā'oni'oni." 'Oku kei a'u mai 'a e akonaki pe ko e faito'ó ko iá ki he 'etau mo'ui 'i he kuongá ni.

'Oku mahino 'aupito 'oku tau fai 'a e ngāue 'oku totonu pe ke tau fai 'o hangē ko e 'osikiavelenga 'a e Falesi 'i hono fai 'a hono fatongia fakalotú pea fai faka'utumauku 'a e Popilikané 'a hono fatongia. Ko hotau fatongia leva ke tali 'a e akonaki mo e fakatokanga 'oku fai 'e Sīsū ke 'oua na'a hoko 'a 'etau pōtopoto' i hono fai e lotú ko ha me'a ia ke tau "fie mā'oni'oni ai" pea tau "sio lalo ai ki ha kakai kehe."

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: 'Oku mau 'ilo 'Eiki, Ko homau nafa e, Ke hanganaki sivi, He taimi fua pe. Na mo ho fanga pele 'E 'ikai si' i lākai, Kae fai pe honau 'eke, 'O tō 'a e 'ahi'ahi. 'Emeni

Pulelulu, ‘Okatopa 22: Lau Folofola – Luke 18: 9-14.

Ki'i Ama: Luke 18: 13-14, "Ka ko si' i pōpilikané na'á ne tu'u pē mei ha potu, 'o mama' o atu, peá na'a mo hono matá na'e 'ikai te ne fa'a hiki ki he langi; ka ka si' fatafata pē ia, 'o ne pehē, "E 'Otua, ke ke fakamolemole au, 'a au angahala.' Tala atu, na'e 'alu atu 'a e toko taha ko iá ki hono 'apí, kuó ne ma'u ha tonuhia na'e lahi 'i he tonuhia 'a e tangata 'e tahá: he ko ia 'okú ne hākeaki' i ia, 'e fakavaivai' i; pea ko ia 'okú ne fakavaivai' i ia, 'e hākeaki' i."

Pou 'Ao: 'Oku kei hoko atu pe 'etau fakalaulaulotó 'i he talanoa fakatātā 'a Sīsū ki he Falesi mo e Popilikaná pea 'oku tau vakai ai ki he anga 'o 'etau fua tautau 'a 'etau tuí pea faka'aonga' i ia ko e mata sio'ata ke fakamaau' i 'aki

‘a hotau kaungā’apí. ‘Oku fakanatula pe ‘a ‘etau fe’au’auhi mo e feinga ke fika ‘uluaki ‘i he me’a kotoa pe. Ko e taumu’a ia ‘i he mala’e ‘o e politikalé ko e tutui pe ki he tumutumú mo e taupotu tahá he ko ia pe ‘oku laú. ‘Oku ‘ikai ke Palesiteni pe Palēmia ha fika 2 ki lalo, ko e fika ‘uluaki pe. ‘Oku a’u pe ki he mala’e ‘o e Lotú ‘oku kei fai ai pe ‘a e fakafa’afa’ahí mo e tau’aki tu’uaki ‘ene mo’oni pe kanititeiti. Pea na’a mo e lotu ki he ‘Eiki ko hotau ‘Otuá, ‘oku kei fai ai pe ‘a e fakakikihi pe ko hai ‘oku sai ange ‘a ‘ene lotú. Ko e faingofua atu ‘a ‘etau fakatonuhia’i pe ‘e kitautolu ‘a kitautolu, pea tau taa’imu’a ‘o hangē ko e fakamatala ‘a e Falesí: “‘E ‘Otuá, ‘oku ou fakafeta’i atu, ‘oku ‘ikai te u hangē ko hono toe ‘o e kakai, ‘a e kau fakamālohi, mo e kau kākā, mo e kau fe’auaki, kae’uma’ā ha ‘aku hangē ko e pōpilikane ko eni.” Ka tau fetaulaki mo ha kau koná, “‘oku ou fakafeta’i atu ‘i he ‘ikai keu hangē ko e kau fakavalevale koeé.” Ka tau fetaulaki mo ha ni’ihi ‘oku nau fa’a ō ki he kasinó, “‘oku ou fakafeta’i atu ‘i he ‘ikai keu hangē ko e kau faka’ofa ko eé.” Ka hū mai ha ki’i fefine ‘oku fa’a mo’ua ‘i he toutou ma’u hoá, ‘oku vave ‘a e kau fefine lotú ke fakafaikehekehe ‘i kinautolu mei he fefine ko iá, mo tuku hake kinautolu ki ‘olunga, kae tukuhifo ‘a e ki’i fefiné ki lalo. Ko e anga ia ‘etau sió, ‘a kitautolu ‘oku fai mai ki ai ‘a e talanoá. ‘Oku tau pehē ‘etautolu ‘oku tau sia’a. Ka ‘oku fakaa’u ‘e he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni ‘a e kakano ‘o e talanoa fakatātā ‘a Luké; ko hono fakamahino mai ‘oku tau tōnounou kotoa pē ‘o hangē ko e Falesí pea mo e Popilikané. Ka ‘oku ‘a e ‘Otuá tokotaha pe ‘a e ivi mo e kelesi ke fai ‘aki hotau fakatonuhia’. ‘Oku tau fa’a hē ko ‘etau fakakaukau ‘oku malava ‘e he’etau tuí, lotú, ngāue mo e anga fakalotú ‘o fakatonuhia’i kitautolu. Ko e lea “tonuhia” ‘i he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni na’e fatu mei he fo’i lea faka-Kalisi ko e *dikaio*, ‘o mata ua hono ‘uhingá; ko e ngāue ‘oku fai ke faka-tonuhia’i ha tokotaha, pe ko hono faka’ilo pe talaki ‘oku tonuhia ha tokotaha. ‘Oku kei fe’unga ‘ānoa pē ‘a e ngāue na’e fai ‘e Sīsū ‘i he kolosí ke fai hotau fakatonuhia’. Ka ‘oku mo’oni ‘a e leá, ‘oku ‘ilo pe ‘e he a’u. Kuo pau ke tau a’u ki he tu’unga ‘o e fakatomala mo e loto mafesifesi na’e a’u ki ai ‘a e Popilikané, pea te tau toki a’usia ai ‘a e laumālie totonu ‘o e fakatonuhia’ a e ‘Otuá, ko e me’a’ofa, ‘o ‘ikai ko ha totongi ha ngāue lelei.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko e nge’esi ipu au he hono ai, Ha me’a ‘aonga teu feia atu. ‘Eku lelei kotoa pe ko e foaki, ‘O tala ai pe, keu ha’u mo ha’u ‘O ‘utu ange. ‘Emeni.

Tu’apulelulu, ‘Okatopa 23: Lau Folofola – 2 Timote 4: 6-8.

Ki’i Ama: 2 Timote 4: 6-7, “He ko e me’a kia aú kuo kamata lilingi hoku totó ko e kava ‘o e feilaulau; Pea ‘oku tu’unuku ‘a e taimi ‘o ‘eku hiki. Kuó u tau ‘a e tau lelei, kuó u lava’i ‘a e fakapuepue, kuó u tauhi mai ‘a e tui totonú.”

Pou ‘Ao: Ko e faka’osi’osi eni ‘o e mo’ui ‘a Paulá pea ‘oku ma’u taimi ke vahevahe ai ‘a e ngaahi me’a na’á ne mo’ui ‘aki ‘i he’ene ngāue mo hono foha ‘i he Lotú ko Timoté. Na’e hoko ‘a e ‘Otuá ko hono “To’utakanga Pikima’u Pe” ‘i he ngāue pea ko e ‘Otuá ai pe ko iá te ne tokoni’i ‘a Timoté fakataha mo kitautolu ‘i hotau kuongá ni. Ko e tuí te tau lava’i ‘aki ‘a e ngaahi faingata’a kotoa pe te tau fetaulaki mo ia ‘i he halafonongá, pea ko ia ai pe te tau ikuna’i ‘aki “fakapuepue” mo tauhi ‘aki ‘a e “tui totonú.” Hangē pē ko ia ne tau lave ki ai he ngaahi ‘aho ki mu’á, ‘oku lolotonga seini’i pea tuku pilisone ‘a Paula ‘i Loma. Koe’uhí kuo ‘iloa ‘a Paula ko e pōpula pea kuo ‘alu atu hono ongoongó he ngaahi fonuá ‘oku ‘ikai fu’u hā lelei, ne faka’ikai’i ai ‘e he ni’ihi ‘o hono kau muimuí ‘oku nau fekau’aki mo e ‘apositoló. Ko ia ne nau sítu’a ‘o li’aki ‘a Paula pea kanoni’aki foki ‘a e lolotonga ‘o e kakaha mai ‘a e fakatanga’i ‘o e kau Kalisitiané ‘e Sisa (Nelo) he taimi ko iá. Ko e talanoa ‘eni ‘o e mo’ui kuo ‘ākilotoa ‘e he maté mo e faingata’á, koe’uhi ko ‘ene muimuí ki hono ‘Otuá. ‘Oku mahino ‘aupito mei he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ní, kuo ‘ilo ‘e Paula ‘oku ofi mai ‘a e ngata’angá, ka ‘oku ‘ikai ha’ane teki ki ai. Ko e kava ‘o e feilaulá, na’e ma’u mei he tukufakaholo fakafonua ‘a e kau Kalisí, ‘i he’enu fakamanatu ha taha kuo mu’a fononga atu he mo’uí ni, pē ko ha’anau feilaulau ki honau ngaahi ‘otuá, ‘aki ‘enu lilingi ‘a e kavá pē ko e uainé ki he kekelele. ‘Oku hanga ‘e he ‘apositoló, ‘o fakamahino ki hono foha ko Timoté pea kiate kitautolu ‘a e kau kalisitiané, ko hono totó ‘a e kava ‘e lilingí, he kuo pau ké ne tali ke mate fakama’ata koe’uhí ko e Ongongo lelei ‘o hono ‘Eiki ko Sīsū Kalaisí. Ko e “kava ‘o e feilaulau” na’e lilingi ‘e Kalaisi ‘i he kolosí ma’atautolu ‘a hono kau muimuí, ko hono ta’ata’á. Ko ‘ene uki ia ‘oku hiki ‘i he’ene ‘Ipiseli ki he kāinga Kolinitó, “*Mou hoko ko e kau fa’ifa’itaki kiate au, ‘o hangē foki ko ‘eku fa’ifa’itaki ‘aku kia Kalaisi’*” (1 Kolinito 11:1). Ko e uki ia ‘oku fai kiate kitautolu ‘a e kau kalisitiané, ko ‘etau ‘ahi’ahi ke fa’ifa’itaki ki hotau ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi ‘o tatau pe ‘i he taimi ‘oku langi melie ai mo langi tamakí. ‘Oku takitaha ‘i ai pe ‘a hono kolosi ‘oku tau fua ‘i he fononga’anga ‘o taimi. ‘Oku ‘i ai ‘a e ngaahi faingata’a fakaeloto ‘oku ne loka’i ‘etau mo’ui ‘o hangē ‘oku tau nofo pilisone, pea ‘oku hokohoko ‘aho ‘a hono ‘ākilotoa kitautolu ‘e he filí. Ka ‘oku kei tatau ai pe ‘a e fekaú: ke tau hoko ko e kau fa’ifa’itaki ‘o Kalaisi. Tauange ke a’u mai ‘a e akonaki faka-tamai na’e fai ‘e Paulá ke tau ‘inasi ai, pea ka “tu’unuku mai ‘a e taimi ‘o e hiki” pea tau lea fakataha mo e Apositoló, “Kuó u tau ‘a e tau lelei, kuó u lava’i ‘a e fakapuepue, kuó u tauhi mai ‘a e tui totonú.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Eiki neongo ko e hā, Pule ‘a ‘au ‘oku fu‘u e‘a, Teu ‘ahi‘ahi ke talia, Ke fai ho finangalo ia. ‘Emeni.

Falaite, ‘Okatopa 24: Lau Folofola – Sioeli 2: 23-32.

Ki‘i Ama: Sioeli 2: 28, “Pea ‘e hoko ‘i he kuonga ki mu‘i, te u lilingi hoku laumālie ki he kakano kotoa; pea ‘e fai palōfisa ‘e homou ngaahi fohā mo homou ngaahi ‘ōfēfiné, ko e mātu‘a ‘omoutolu te nau fa‘a misi, ko e kau talavou ‘omoutolu te nau mata vīsone.”

Pou ‘Ao: ‘Oku fakamatala ‘i mai ‘e he Palōfita ko Sioeli ‘i hotau Ki‘i Ama ki he ‘ahó ni, ‘a e palōmesi ‘a e ‘Otuá te ne kamata ‘i ha fāmili fo‘ou ‘oku fengāue‘aki fakataha ai ‘a e ngaahi fohā, ‘ofēfiné, kau mātu‘á, talavou mo e finemu‘i pea ko kinautolu na‘e tuku pōpula ‘i ‘e fakafonu kinautolu ‘aki ‘a e Laumālie ‘o e ‘Otuá. Ko e kakai kotoa pe ‘oku Ui, pole ‘i pea fakanāunau ‘i ‘aki ‘a e me‘a ofa ke nau langa ha “pule‘anga” ‘oku lava ke fakahoko ai ‘a honau fakahaofi, fakafo‘ou mo fokotu‘u hake. Na‘e fakamahino mai pe ‘e he Palōfita ‘a e me‘a ‘e hoko ‘i he “kuonga ki mu‘i,” ko hono lilingi ‘e he ‘Eiki “hono Laumālie ki he kakano kotoa.” ‘E ‘ikai ke ngata pe ‘i he fanongo ‘a e kakaí ki he le‘o ‘o e Palōfitá ka te nau toe palōfisa pe mo kinautolu. ‘Oku ‘ikai ke fa‘a laua ‘a e ngaahi faingamālie te nau tofanga ai he ‘oku toe kanoni ‘aki ‘a e vīsone ‘o e me‘a fo‘ou. Ko e talavou ‘e ‘ikai ke ngata pe ‘i he ‘enau mata vīsone ka te nau toe hao mei he ngaahi faingata‘a kehekehe ‘oku fa‘a mo‘ua ai honau to‘utangatá. Ko kinautolu na‘e ‘ikai ke kau ki he komiuniti fo‘ou kuo fokotu‘u ‘e he ‘Otuá, te nau kau mai he ko e fāmili ‘o e ‘Otua ‘oku ‘atā ia ki ha taha pe. Ne lava ‘a e ngaahi ta‘u nai ‘e valungeau tupu pea toe lea ‘aki ‘e Pita ‘a e ngaahi lea ‘o e Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni ‘i he ‘aho na‘e hifo ai ‘a e Laumālie Mā‘oni‘oní pea fokotu‘u ai ‘a e Siasi faka-Kalisitiané. Kuo lahi hake ‘eni ‘i he ta‘u ‘e uaape tupu ‘a e tupulekina ‘a e Siasí, ko e Sino-Hā-Mai ‘o e ‘Eiki. Ko e ‘ahó ni ‘oku kei a‘u mai pē ‘a e fakatu‘amelie na‘e sio ki ai ‘a Sioeli ‘i he kuonga mu‘á, pea ‘oku tau kau ‘i he kau fakamo‘oni ki he koloa na‘e talaki ‘e he Palōfitá. Ko e ongoongo lelei na‘e tuhu ki ai ‘a Sioeli, ko ‘ene fakamahino mai ‘a e ofi ‘a e ‘Otuá ki hono kakaí, pea mo e faingamālie ‘o e feohi mo e nonofo ko iá. ‘Io, na‘e tuhu ‘a e fakatu‘amelie ‘a Sioeli ki he kuonga ‘e hoko mai ai ‘a Imanuela, ko e ‘Otua ‘i hotau lotolotonga. Fakafeta‘i, kuo tau ta‘imālie ‘o ‘inasi ‘i he koloa fungani ko iá, he kuó ne “lilingi hono laumālie kiate kitautolu.” Ko e koloa ‘okú ne ue‘i kitautolu ke tau tokangaekina ‘a e feohi ‘oku tau fai pea mo e ‘Otua mo‘ui. ‘Oku hoko ‘a e fakatomalá ko e me‘angāue ke ne fakatonua ‘a hotau ‘aneafi, ke tau malava ai ‘o li‘aki ‘a e angahalá, ka tau foki ‘o ofi ki he ‘Otuá, pea tau malava ai ‘o siofaki ‘a e ‘Aho ‘o e ‘Eiki. Pea hoko ‘a e feohi mo e ‘Otuá, ko e mata‘ikoloa. ‘Oku ‘ikai ke hoko ‘a e fakamaau ‘oku tu‘unuku mai ‘i he ‘Aho ‘o e ‘Eiki ko e me‘a ke fakamanamana ‘i ‘aki kitautolu pe ilifia ki ai. Ka ‘oku hokomai ia ko e fakakoloa, “Ke tau fakamo‘oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga‘ia” ‘o hangē ko e Siate Folau ‘oku tau muimui ‘i he mahina ko eni.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Oku ou fakamālō atu ‘i he kei haohaoa ho‘o ngaahi palōfisaí, pea ‘oku ou kole atu ke ke tokoni ‘i au ke taau ‘a ‘eku mo‘ui pea mo ho‘o ngaahi talafungani. ‘Emeni.

Tokonaki, ‘Okatopa 25: Lau Folofola – Saame 65: 1-13.

Ki‘i Ama: Saame 65: 9-13, “Kuó ke ‘a‘ahi ‘a e fonuá, ‘Okú ke ‘ai ke fonu mahua; ‘Okú ke fu‘u fakakoloa lahi, ‘Aki ‘a e tafenga vai ‘a ‘Elohimí, ‘A ia ko e fu‘ufu‘unga vai; ‘Okú ke teu ‘enau uite, Ho‘o teu pehē ‘a e kekelelé. ‘Okú ke mātu‘aki fakavai ‘a e ngaahi potu ‘oku kelí, Pea ko e ngaahi kauēfú ‘okú ke fakatokalelei; ‘Oku ke fakamolū ‘aki ‘a e toutou ‘uhá, ‘Okú ke tāpuaki ‘ene tupú na. Ko e koto ‘ofa ‘a e ta‘ú ni, Pea kuó ke toe fakakalauni; pea ko ho hā‘ele‘anga ‘oku fetafei ‘i he ngako ‘o e me‘a lelei. ‘Oku fetafei ai he kaikai‘anga he toafá, Pea ‘oku no‘o fiefia ‘a e ngaahi mo‘ungá. Hangē kuo kofu sipi ‘a e fanga-manu‘angá; Hangē kuo pulupulu uite ‘a e ngaahi lautoká: ‘Oku nau veipā ‘i he mavavá, ‘Ā, ‘oku nau mātu‘aki hiva.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau faka‘osi ‘a e uiké ‘aki ‘a e Saame ne tau kamata ‘aki he Mōnité. ‘Oku fakamo‘oni mai ‘a e fatu Sāme ki he mohu mo e fele ‘o e māmani na‘e fakatupu ‘e he ‘Otuá. ‘Ikai ko ia pe ka ‘okú ne toe fakamatala ‘i ‘a hono ngoue ‘i ‘e he ‘Otua ‘a Tokanga pea ko e me‘a kotoa pe mei he uite mo e vai ‘o a‘u ki he fanga monumanu ‘oku kehe atu ‘enau tupu mo ‘enau “fetafei.” Ko e fu‘u fiefia pe mo e mavava ‘oku hiva‘aki ‘e he ha‘ape mata ‘o e funga e fonuá, pea ko e le‘o pe ‘o e fakafeta‘i ‘oku kanoloto ‘aki ‘a e hounga‘ia mo e fakamālō‘ia. Ko e hiva fiefia ‘a e me‘a mo‘ui kotoa pe ‘i he mahino ‘oku kei lā fonu pe pea lele i matangi ‘a ‘enau fengāue‘aki mo e ‘Otua ‘o e Fakatupu ke fakatolonga mai e fu‘ufu‘unga tāpuaki ko ia ke lave monū ai ‘a e ngaahi kuongá. Neongo kuo laulau senituli ‘a hono lea ‘aki ‘e he fatu Sāmé ‘a e tā‘anga ‘o e ‘ahó ni, ka ‘oku mo‘oni e lau ‘a e Hiva Kakalá, “‘oku hangē pe ko e ‘aneafi he‘etau manatú.” ‘Oku kei tu‘ulāhoko pe ‘a hono ngaahi talá ‘i he ngaahi tukui fonua ‘o māmani ‘i hotau kuongá ni.

‘Oku kei faingamālie pe ‘a e fa‘ahinga ‘o e tangatá ke ma‘u ‘a e pulopula ke fakaheka ‘a e ta‘u ‘oku fe‘unga mo e fonongá, pea kei fakaai pe mei Langi ‘o fakahoko ‘a e utu ta‘ú ‘oku fonu pea lato ai ‘a e fiema‘ú. ‘O tatai ai pe ki he loto hounga iá, pea mo e loto ‘oku ‘ikai ke hounga iá, pea ki he tokotaha ‘oku ‘ilo ‘Otuá, pea mo ia ‘okú ne faka‘ika‘i ‘a e ‘Otuá. Pea neongo ‘a e maumau kuo fai ‘e he fa‘ahinga ‘o e tangatá, ‘o ‘auha ai ‘a e mo‘ui ‘a e tokolahi, ‘a e mo‘ui ‘a e ‘ātakái (*climate change*), ka ‘oku kei lanumata pe ‘a e funga ‘o e fonuá, he ‘oku kei fai mai pe ‘a ‘ene maa‘imoa fakatupú, ‘o fakafo‘ou mo fakafonu ‘a e maumau mo e mahá. Fakafeta‘i he ‘okú ne kei fakafonu ‘a e me‘a na‘e mahuá, pea teuaki ‘a e kelekelé ‘o fakamolū mo fakatokalelei, pea ‘omi mo hono vai ke fe‘unga mo e fita‘a ‘o e hala fonongá. Ka ‘i ai ha masiva lelei, ko e houa pe ‘o e fakatokanga mo e fakamanatu ke tau foki ki he ‘Otuá ‘o e lelei ke ne fai hotau fakafo‘ou mo fakakakató. ‘Oku tau takitaha fakamo‘oni ki he mo‘oni ‘oku a‘u ki ai ‘a e fatu Saame ‘i hotau Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni. Ko e talakakato ‘o e Teolosia ‘o e Opé (*Theology of Abundance*). Me‘apango ‘oku fa‘a lahi ange ‘etau muimui ki he Teolosia ‘o e Fusimo‘omó (*Theology of Scarcity*) ‘o tau fakakaukau ‘oku ‘ikai ke fe‘unga, pe ‘oku si‘isi‘i ‘a e koloa lelei te tau ala ‘inasi aí pea tau siokita ai, nima ma‘u, kākā, ta‘e ofa, ‘o a‘u pe ki he ‘etau fai ‘a e ngaahi me‘a ‘o maumau ai ‘a e me‘a fakatupu ‘a e ‘Otuá mo kitautolu foki. Tauange ke tau fetukutuku mei he nāunau ‘o e fusimo‘omó ‘o fakasino ‘a e mo‘ui “‘oku fetafei ‘i he ngako ‘o e me‘a lelei” kuo teuteu ‘e Sihova talu mei he kamata‘angá ma‘a hono kakai.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Otuá ‘o e Fakatupú, fakafeta‘i he ma‘u koloa ke mau mātā ma‘u ‘a e faka‘ofo‘ofa ho‘o ngāue, pea langa‘i ‘i loto ke fakatāpui ‘emaui mo‘ui ko e fakahā‘anga ho‘o ‘ofá, ‘Emeni.

Sāpate, ‘Okatopa 26: *Sāpate hono 20 Hili ‘a e Pēnitekosi. (Lanumata).*

Lēsoni: Sioeli 2:23-32; Saame 65; 2 Timote 4:6-8; 16-18; Luke 18:9-14.

Mōnite, ‘Okatopa 27: Hapakuki 2: 1-4.

Ki‘i Ama: Hapakuki 2: 1, “KA U tu‘u ‘i hoku potu le‘ó, mo lavaki nofo ‘i he talitau‘angá, ‘o fakasio atu ke vakai pe ko e hā ha lea loto te ne fai ‘iate au, mo e hā ha tali te u fai ki he‘eku lāungá.”

Pou ‘Ao: ‘Oku kau ‘a Hapakuki ‘i he kau Palōfita ‘iiki’ (*minor*), ‘o makatu‘unga ia ‘i he nounou ‘a honau taimi ne nau ngāue faka-Palōfita aí. Neongo na‘e taimi nounou ‘ene palōfisaí ka ‘okú ne ‘omi ha konga si‘i ‘o e ngaahi me‘a na‘e hoko he faka‘osinga ‘o e senituli hono fitú, kimu‘a ‘ia Kalaisí. Ko e vaa‘i taimi eni na‘e hau ai ‘a e Pule‘anga Papiloné pea tekeutua ‘ene fakaaao mo ‘ene fita‘á. ‘Oku fakamatala‘i ‘e he ‘uhinga ‘o e hingoa ‘o e Palōfitá ‘a hono fatongia ‘i he kuonga faingata‘á na‘á ne fai fatongia aí. Ko e Hapakuki ko e milimilisinu pē ko e fekuki pe fangatua (*wrestling*). Na‘e hoko mai ‘a e Palōfitá ‘o fekuki mo e faingata‘a ‘o hono kuongá: ‘a e fakamālohi mo e fakaehaua, ‘a e fepaki, vā kovi, ‘a e fakangalokuloku ‘o e laó, ‘a hono li‘aki ‘a e fakalaó, ‘a e lōkia ‘a e faitotonú ‘e he faihalá, mo e piko‘i ‘o e fai fakamaaú. Lauta mo lōlahi ‘a e kovi, he kuo li‘aki ‘e he kakai ‘o Siutá ‘a e ‘Otuá mo‘ui, pea toe ‘amo ange ‘a e fakaaao ‘a Papiloné. Kae mālie ‘a e founa ‘a Hapakuki he ‘oku ‘ikai ke hanga ki he kau faihalá, kae hanga ia kia Sihova, ke milimilisinu mo fekuki mo Sihova: “*Ko futu, ‘Eiki, ‘eku tangi atu, kae ‘ikai te ke ongo‘i? ‘Oku ou ‘ioho atu, ‘Ko eni ē! Fakapō ē!*” Kae ‘ikai te ke fakahaofi.” Tali ‘e Sihova ‘a ‘ene fehu‘i, ka na‘e ‘ikai ke ‘unua ‘a ‘ene fefa‘uhi mo Sihová, ‘o tau a‘usia ai ‘a e Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni. Ko e ngaahi lea ngāue ‘oku tuhu ki he tu‘u ma‘u, nofo ma‘u, pea ta‘emauea ‘a e taumu‘á, ‘o fakasio atu kia Sihova he kuo pau ‘a ‘ene kau mo ‘ene ha‘ú. Ko e faingata‘a ‘o e kuongá ni, ko e ‘ikai ke fa‘a malava ‘a e tu‘u ma‘u, nofo ma‘u, pea fakapapau‘i ‘a e taumu‘á. Pea ‘amo‘amo atu ‘a e ‘ulungaanga ‘o e ‘ikai ke lava ke fa‘a tatalí (*impatience*) kae holi ke ma‘u pē ‘a e me‘a ‘oku fiema‘ú he mōmeniti pē ko iá. Ko e māmani ‘o e pā pe me‘a mo e feinga ke fai leva mo pā ki ai, pe ma‘u mai e me‘a ko iá kae toki fiemālie. Ko e māmani ‘oku fakamatala‘i ‘aki ‘a e “vave,” vave ‘a e me‘atokoni (*fast food*), pa‘anga (*fast money*), tō‘onga mo‘ui (*fast life*) pea mo e me‘a kehekehe pē ‘oku ma‘u faingofua mo mātu‘aki vave ‘aupito. Faka‘uhinga ‘e he kau faka‘ilonga me‘á, ko e “tokāteline ‘o e ma‘u faingofua” pe ko e “*cult of convenient*.” Me‘apango he ‘oku pehē pē mo ‘etau fe‘ao mo feohi mo e ‘Otuá, ‘oku kehe pe ke tau pā ki ai, pea tau holi ke ma‘u pē me‘a ‘oku ‘uhinga ai ‘etau pā ki he ‘Otuá, he momeniti pe ko iá. ‘Oku a‘u mai ‘a e fekau ‘a Hapakuki, ‘o faka‘ilo mai ‘a e nāunau totonu ‘o e fe‘ao mo e ‘Otuá. Tauange ke tau ‘ulungaanga‘aki ‘a e lavaki nofo ki he talitau‘angá, ‘o fefa‘uhi ai mo e ‘Otuá, ‘o ‘ikai ko ‘etau kumi pe ke ma‘u ‘a e me‘a ‘oku tau kolé, ka tau vilitaki ke tali mo fe‘ao tu‘uma‘u mo e ‘Otuá. Ko e fakakaukau ia ‘o e Kaveinga ‘okú ne huluhulu kitautolu he mahiná ni, “Ke tau fakamo‘oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga‘ia,”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘A Ko e mei he Ta‘e iloá, ‘Oku ou puké ni ki ai, Neongo te ta fuoloa, Kuo pau pe hoku ‘atamai, ‘E ‘ikai te te tukuā, Kae‘oua ke ke ‘ofa mai. ‘Emeni.

Tūsīte, ‘Okatopa 28: Lau Folofola – Hapakuki 2: 1-4.

Ki’i Ama: Hapakuki 2: 4b, “... ka ko e mā‘oni‘oní te ne mo‘ui mei he‘ene tuí.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau toe hokoatu pe he Lēsoni na’a tau fakalaulauloto ai ‘aneafi. Ko e ‘ahó ni ‘oku tau sio ai ki he tali na’e fai ‘e Sihova ki he ngaahi fehu‘i ‘a Hapakuki pea ‘oku tu‘ukimu‘a ai ‘a e Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni. Na’e to‘oa ai ‘a e loto ‘o e apositolo ko Paulá, ‘o hoko ia ko e pou tuliki ki he‘ene ngaahi ‘Ipiseli. ‘Oku ‘i ai mo e talanoa mālie ki he Tamai ‘a e kau Fakalelei Lotú, (*Reformation*), Mātini Lūtelo (*Martin Luther*). Na’e tupu ‘i he ki’i famili masiva ‘i Siamane ‘i he konga kimui ‘o e senituli 15. Na’e hū ki he ‘univesití ‘o ako lao pea hoko ai e fakatamaki lolotonga ‘a e akó, ‘i he tō ‘a e fu‘u afá, pea mei mole ai ‘a ‘ene mo‘uí. Na‘á ne palōmesi, ka hao te ne li‘aki ‘a e ako laó kae hū ‘o ako patele. Na’e faingamālie ‘o matafi atu ‘a e afá, pea talu ai ‘a ‘ene hū ki he monasitali ‘o hoko ko e monike (*monk*), pea fakakakato ‘a e akó ‘o a‘u ki he tu‘unga Toketá. Ko e lahi ange ‘a e ‘ilo na‘á ne ma‘ú, ko e lahi ange ia ‘a e hoha‘a pea mo e holiholitu‘u hono lotó ‘i he‘ene feinga ke ne ongo‘i ‘oku tuha mo fe‘unga ‘a ‘ene mo‘uí pea mo e ‘Otuá ‘oku mā‘oni‘oni mo lelei. Na’e mālohi ‘a ‘ene pipiki ki he ngaahi tu‘utu‘uni ‘a e Siasí ‘o feinga ke fakamamahi‘i hono sino mātelié. Na‘á ne ‘aukai mo fakamasivesiva‘i ‘a hono sinó ‘aki ‘a ‘ene tā hono kakanó, mo mohe ‘i he momokó. ‘I he‘ene feinga ko ‘ení, na’e hanga ai hono halá ki Loma. Tokua ‘i he‘ene a‘u atu ki he tu‘akolo ‘o Lomá, na’e fetaulaki ai mo ha monike, ‘o ne fakamatala ‘a hono faingata‘iá. Ko e tali ‘a e moniké, “‘Alu ‘o lau ‘a Hapakuki.” Na‘á ne lau, pea hoko atu ‘a ‘ene fonongá ki Loma ‘o hū ‘i he falelotú ‘oku ‘i ai ‘a e tu‘unga sitepu ne hiki mai mei Selusalema na’e kaka ai ‘a Sīsū hili hono haha he Fakamaau‘angá. ‘Oku tongi ki he faliki ‘a e ngaahi tauta‘a toto na’e tō mei he fofonga ‘o e ‘Eiki. Ko e kaka ‘i he sitepú ‘oku totolo pē, pea ‘i he founga ‘o e ‘aho ko iá, na’e kaka pe mo haha ‘a e sinó, ke a‘usia ‘a e mamahi na’e a‘u ki ai ‘a Sīsū. Tokua ‘i he fai pehē ‘a Mātini, ‘o mei a‘u ki ‘olungá, ‘oku pāpaaki pē ‘i hono ‘atamai‘a e Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni: “*ka ko e mā‘oni‘oní te ne mo‘uí mei he‘ene tuí.*” Na’e a‘usia ‘e Mātini ‘a e uho ‘o e tui ‘Otuá: ‘oku ‘ikai ko e hahá mo hono fakamamahi‘i ‘o e sinó (kakano), pē ko e totongi pa‘anga ‘o e fakamolemolé, pe ko ha toe ngāue okú ne fai hotau fakatonuhiá, ka ko e tuí pē. Na’e talu ai pē e mavahe ‘a Mātini Lutelo mei he Siasí Katoliká, ‘o ne taki ‘a e Lotu faka-Palotesitaní (*Protestant*) pea mo fofoa‘i ai ‘a e tokāteline ‘o e Fakatonuhia ‘e he Tuí (*Justification by Faith*) pea mo e ngaahi tokāteline mahu‘inga ‘oku kei ngāue‘aki pē ‘e he ngaahi Siasí Palotesitaní ‘o a‘u mai ki he ‘ahó ni. ‘Oku lau ‘e he kau fai hisitōliá, ko Mātini Lūtelo ‘a e tu‘ukimu‘a ‘o e kakai Siamané koe‘uhí ko ‘ene a‘usia ‘a e Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni - Hapakuki 2: 4. Na’e mahulu atu ‘a e me‘a na’e malava ‘e he heló ni tu‘unga ‘i he ‘ene tui. Tauange ke pehe ‘etau tuí pea “Ke tau fakamo‘oni ‘oku ‘afio ‘a e ‘Otuá ‘i hotau lotó: Ko e Fononga ‘o e Tupulekina mo e Hounga‘ia.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Pau ke ‘ita ha ni‘ihi, tuku ai pe kinautolu, sio koe ki he ‘Eiki, tui pe ‘o fai totonu. ‘Emeni.

Pulelulu, ‘Okatopa 29: Lau Folofola - Saame 119: 137-144.

Ki’i Ama: Saame 119: 144, “Ko ho‘o ‘ū fakamo‘oní ko e totonu ia ‘o ta‘engata: Fakapoto au ke u mo‘ui mu‘a.”

Pou ‘Ao: Ko e hā e me‘a ‘okú ke taupe pe piki mate ki ai he taimi ‘oku hulu fau ai ‘a e ngaahi faingata‘a he hala fonongá? Ko e fehu‘i ia ‘oku tau feinga ke tali he ngaahi ‘aho ‘oku tau ‘i ai. ‘Oku makehe ‘a e founga ‘o e Saame 119 mei he toenga ‘o e ngaahi Saamé. ‘Uluaki pē, ko e Saame lōloa taha eni ‘i he kātoa ‘o e ngaahi Saame ‘e 150. ‘Oku ‘ikai ke ngata aí, ka ‘oku fatu ki he konga lalahi ‘e 22 ‘o kamata‘aki ‘a e konga taki taha ‘a e mata‘itohi ‘e 22 ‘o e ‘alafapeti (*alphabet*) faka-Hepelū. ‘Oku toe makehe ange ‘a e fekau‘aki kotoa ‘a e ngaahi vahe ko ‘eni ‘e 22 ‘o nau lave kotoa ki he kānokato ‘o e Lao ‘a Sihová. Ko e lao ‘a Sihová ‘oku fai ki ai piki mate he hoko mai ‘a e faingata‘a. Ko e konga ‘oku fai ai ‘etau fakalaulauloto ‘i he ‘ahó ní, ‘okú ne lave‘i ‘a e haohaoa mo e faka-konisitūtone ‘a e tu‘utu‘uni ‘a e ‘Otuá, pea mo e tolonga ‘ene mā‘oni‘oní. ‘Oku fio ‘i he veesi ko ‘ení ‘e valu ‘a e hahanu pea mo e ‘ānau, ‘a ia ne tau ongona ‘i he tohi ‘a Hapakukí. Ka ‘oku ‘amo atu ‘a e e‘a ‘a e laumālie ‘o e fakatu‘amālie mo e ‘amanaki lelei ‘o makatu‘unga ‘i he falala ‘a e fatu Saamé ki he nāunau faka-‘Otuá na’e fatu ‘aki ‘a e laó, ka ko e ‘ofa kumi mai ‘a e ‘Otuá ki hotau fa‘ahingá (tangatá mo e fefiné). Ko e taumu‘a ia ‘o e laó, ke fakafoki ‘a e tangatá mo e fefiné ki he ‘Otuá. Ko e talaloto ia ‘a Tevita ‘i he 19 ‘o e ngaahi Saamé, “*Ko e lao ‘a Sihová ‘oku haohaoa, ‘oku fakafoki ai ‘a e laumālie.*” Peá ne‘ine‘i tu‘u ai ‘a e manako ‘a e mā‘oni‘oní, peá ne fakalaulauloto ki ai ‘aho mo e pō, ‘o hangē ko e talaloto ‘a e fatu ta‘anga ‘o e ‘uluaki Saamé. ‘I he lēsoni ‘o e ‘ahó ni, ‘oku mahulu hake ‘a e fiefia ‘i he lao ‘a Sihová he ‘oku fai pē ia ‘i he funga ‘o e mamahi mo e faingata‘a: neongo kuo ma‘u he‘e mamahi mo e fakamālohí, ka ko hono fiefia‘angá ‘a e ngaahi tu‘utu‘uni ‘a Sihová. Ko e kakano ‘eni ‘o e tuí; ko e malava ke fakalaka ‘etau tokangá mei he nāunau fakamamahi ‘oku tau fekuki faka‘aho mo iá, ‘o kei pipiki ki he ngaahi tu‘utu‘uni mo e fekau ‘o e lao ‘a Sihová, ko e fakamo‘oni kakato ki

he haohaoa mo e tolonga 'a e 'alo'ofa 'a e 'Otuá. Ko hono fakalea 'e Molitoni he Himi 501 veesi faka'osi 'oku mālie ange fau: "Ko e tui te tau lava ai, 'A e tui mo e fa'a kātaki, Ko e mahafu ia. Kau fua kolosi pe ke a'u, 'Enau kalauni kuo pau, 'Oiau 'a e fiefia." Tauange ke hoko 'a e Ki'i Ama 'o e 'ahó ni ko e kongá pe ia 'o 'etau mo'ui, pea tau tulituli ki ai 'i he 'ilo'ilo pau ko e totonu 'a Sihová 'a hotau mo'ui'angá, pea ko ia 'a e ivi mo e mafai ke ne fakaivia kitautolu 'i he'etau tauhi kovinanite 'oku fai mo e 'Otuá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: 'E 'Otuá tokoni mai ke u lava fakasino he'eku mo'ui mo e to'onga 'oku ke 'afio 'i loto 'iate au, pea ke ha 'a e tupulekina mo e hounga'ia he me'a kotoa 'oku ou feia. 'Emeni.

Tu'apulelulu, 'Okatopa 30: Lau Folofola – 2 Tesalonaika 1: 1-4.

Ki'i Ama: 2 Tesalonaika 1:4, "Ko hono 'uhinga ia 'oku mau fa'a talanoa pōlepole ai kiate kimoutolu 'i he ngaahi siasi kotoa pē 'o e 'Otuá. 'Oku mau fa'a talanoa ki ho'omou kei kātaki mo tui mālohi, neongo 'a e lahi 'a e faingata'á mo e fakatanga 'oku mou fehanga'angai mo ia 'i ho'omou mo'ui."

Pou 'Ao: 'Oku kau 'a e kātaki 'i he fakakaukau 'oku tu'ukimu'a 'i he ngaahi akonaki 'a Paulá, pea ko e 'ahó ni 'okú ne mānava'aki 'i he'ene fakalotolahi ki he kāinga 'o Tesalonaiká. 'I he Ki'i Ama 'o e 'ahó ni, 'oku fakahā ai 'e Paula 'a 'enau pōlepole 'i he'enua fai e Lotu. Na'e puke 'e Paula 'a e faingamālié ni ke ne fakamanatu ai kiate kinautolu ko e lava me'á, 'oku fai 'e he "tui." Ko e tui 'oku malava ai 'a e fekuki mo e faingata'á 'o a'usia ai 'a e fa'a kātaki, pea ko e fa'a kātaki 'okú ne fakatupulekina 'a e lelei. Pea he tā 'oku 'omi pē 'a e faingata'á ko e me'angāue ke fai 'aki hotau faka-tupulekiná. Kuo pau pē ke tau fou 'i he fekuki mo e faingata'á. He ko hono mo'oní, 'e 'ikai ke tau tupulaki 'o kapau te tau lau pē mo fanongo ki he akonaki ko 'ení, kae 'ikai ke tau fou ai. Ko e sīpinga ia na'e tā 'e Sīsū; "*Io, neongo ko e 'Aló ia, ka na'á ne lava 'i 'ene talangofuá, ko e ako 'e he'ene ngaahi mamahi,*" (Hepelu 5:8). Pea ne 'ukuma ki he taupotú, 'a Vía Tololosa mo e Kolosí. 'Oku 'i ai hotau ngaahi kolosi ke fua, pea 'oku hoko 'a e faingata'á mo e mamahi 'o e hala fonongá ko e ako'anga 'o e kītaki mo e ukumá. 'Oku 'i ai 'a e talanoa mālie 'i he hisitolia 'o e Olimipikí, mo e sipoti lova malafoní (*marathon*). Na'e tāpuni 'aki 'a e Olimipikí 'o e 1968 'i *Mexico City* 'a e lele malafoni, 'oku maile 'e 26. Kuo hake 'a e fu'u mala'e va'ingá, pea tueé 'a e fu'u kakai 'i he hū mai 'a e tangata 'Itiopea 'o a'u mai ki he lainé, ko e 'uluaki ia. Ka 'oku 'i ai 'a e ki'i tangata mei he fonua 'Afílika 'e taha ko *Tanzania*, 'oku kei mama'o 'aupito mei he lainé. Kuo fakalaka kotoa 'a e kau lele 'i he tangatá ni, pea lolotonga 'a 'ene kei mama'ó, kuó ne ongo 'i 'a e felāngaaki hono ngaahi uouoá, mei mafahi hono 'ulú he langá, pea lavea hono va'é. Kuo a'u atu 'a e kau ngāue 'o ha'i mo lalava hono va'é mo nau fekau ke 'oua 'e toe hoko atu 'a 'ene lelé, he kuo faingata'ia hono sinó. Na'e 'ikai ke 'unua 'a e tangata mei *Tanzania*, ka ne vilitaki pē 'o ketu pe mo to'e 'i he maile 'e 7. Ne faifai pea a'u mai 'a e tangatá 'o tō mape'e ki he tepí kuo mātuku 'a e tokolahi, pea ko ia 'a e fakamuimui taha 'i he lová. Na'e 'eke 'e he taha 'o e kau fai ongoongó, pe ko e hā 'a e 'uhinga na'e 'ikai ke fakafisi ai 'o li'aki 'a e malafoní. 'Oku kei tu'u 'i he hisitolia 'o e Olimipikí 'a e ikuna mamahi mo e tali mālie na'e fai 'e he tangatá ni: "Na'e 'ikai ke 'omi au 'e hoku fonuá ke kamata 'a e lová. Na'á nau 'omi aú, ke faka'osi." "*My country did not send me to start the race. They sent me to finish.*" Na'e 'ikai ngaohi kitautolu 'e he 'Otuá ke tau fo'i 'i he hala fonongá. Na'e ngaohi kitautolu ke tau ikuna 'o fou 'i he'etau tui píkitaí kia Sīsū ko e Taukei ke ne fai hotau fakaivia ke tau malava ai 'o katakí 'i 'a e ngaahi faingata'á 'oku tau fetaulaki mo ia 'i he halafononga mohu faingata'á ni.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Lau ne ke tala mai, He taimi mu'a, 'Oku 'ikai ha lafi he faingofua. Ka ai ha ofi mai, Ko e ofi ki ha afi. Kehe ke u lave ai kiate koe. 'Emeni.

Falaite, 'Okatopa 31: Lau Folofola – Luke 19: 1-7.

Ki'i Ama: Luke 19: 10, "Pea ko e ha'u e Foha 'o e Tangatá ke kumi e kakai kuo heé 'o fakahaofi."

Pou 'Ao: Fai e vali 'a e fine'eiki 'i hono fakafaletolo. Kumi mai e tepí 'oku mata ua, fakatou pipiki, Fakapipiki ki he faliki he ve'e holisi mo e ngatangata'anga, takai kotoa he fakafaletoló. Ko e fakakaukau ke toki 'omai e pepa pe tupenu 'o fakapipiki ki he tepí ke tali e valí. Hū atu ki fale 'o tākaki mai e tupenú mo e pepá, huú mai iá kuo puli kotoa e tepí ia na'á ne fakapipikí. Tu'u 'o sio takai he faletoló, hifo atu he musie, tokanga'i atu e me'a 'oku ngāue. Fakaofiofi atu ki ai 'o ne tokanga'i atu ko 'ene tepí na'e fakapipiki, kuo ngāue ia. Toki sio lelei hifo ia ko e fu'u ngata 'oku takatakai'i 'e he tepí na'á ne fakapipikí. Huu e finemotu'a ki fale, kae hū mai e ngatá ia ki hono faletoló, piki e tepí he kilí, pea ko e lahi ange 'ene futé, ko 'ene fusi kotoa mai ia e tepí 'o ne kafu, ko e mano'o atu. 'Oku fakamanatu mai 'e he ngatá 'a e taha hotau ngaahi natulá. Ko Sākeasi, ko e ngata. Na'e kanisā pa'anga. Tukuha'u'i e masivá 'o lahi ke ma'u hano 'inasi. Ko e taupotu taha kinautolu ki helí 'i he lau 'a e kau Falesí - kau tanaki tukuhaú. 'Oku mahino he'ene vivili ke sio kia Sīsū, na'e 'i ai e me'a na'e tokanga ke ma'u meia Sīsū. Na'e pau

leva ke kaka, he neongo na'e mā'olunga hono tu'unga he sōsaietī, ka na'e nounou hono ki'i lahī (pukupuku). Neongo na'á ne ma'u e me'a kotoa he mo'uí ni, ka na'e 'i ai e me'a na'á ne fiema'u ange, ka na'e 'ikai ke lava 'e he pa'anga na'á ne ma'u kākāá ke fakatau. Ko e tangata pe ko é 'oku fononga mai he halá, 'a Sīsū, 'oku 'a'ana 'a e me'a ko iá. Ko hono mālié, he na'e 'ange'ange 'ene fie sio kia Sīsū he fie sio mai 'a Sīsū ki aí. Ko e lau 'a e Toketā he Himi 518, "'Ilonga ha taha 'e fie mo'ui, 'ilonga 'a ia te ne loto ke tui. Tali 'e Sīsū ha taha pehē, he 'okú ne kumi 'a e sipi na'e hé." Ko e me'a 'e ua na'e sio ki ai e kakai he talanoá ni. Na'á nau sio kia Sīsū 'oku hū ki he fale 'o e angahala 'o keinanga fakataha mo e angahala. Ua, na'á nau sio ki he angahalá he'ene hū mai 'osi 'ene feohi mo Sīsū 'oku fo'ou 'ene mo'uí. 'Oku hangē ko ha hopo hake 'a e la'ā 'i ha pongipongi na'e toki 'osi afa 'ene maamangiá. 'Oku 'ikai mo ha taimi fakamafana lahi he mo'uí, ka ko e taimi 'oku 'aa ai e kui 'o sió, pea poto ai mo e valé 'o 'iló. Tu'u e vale ka kuo potó, mo e kui ka kuo sió, 'o fakamo'oni, "'Eiki, ko au te u foaki e vaeua 'o 'eku koloa ma'á e kakai masiva! Pea te u totongi fakafoki 'o liunga fā 'a e pa'anga 'a ha taha pe na'á ku kakaa'i." 'E 'osi e pa'anga 'o māmaní hono ma'u 'e Sākeasi, ka he'ikai ke kakato ai 'ene mo'uí. Ko 'ene toki kakato é he'ene ma'u 'a Kalaisí. "Ko e ma'u koé, ko e ma'u kotoa ia." Ko e 'aho ni kuo hoko mai 'a e Fakamo'uí ki hono falé pea ki hono kāingá. Ko e 'aho e "Fakafeta'i fai ma'u ai pe ki he 'Otuá, he 'oku tolonga 'o ta'engata 'ene 'alo'ofá."

'Ānau, Lotu mo e 'Aukai: Tokoni'i au 'aki ho'o kelesi, ke u ngāue 'aonga 'aki ho'o 'ofá mo ho'o meesi. 'Emeni.